

KIRKEGÅRDEN

Februar 2024

44. årgang

1

Funktionelt og
inspirerende inventar
til kirkegården

NYHED
Bikab Modus
120 el. 140 L kapacitet
Modulérbar

LANDSKAB
PARK & BYRUM

TLF: 7023 2999
WWW.G9.DK

INDHOLD

s. 04	Beliggenhed, beliggenhed og beliggenhed
s. 08	Helsingør kirkegård -stemmer fra fortiden
s. 14	Klaus Frederiksen er stoppet
s. 16	Skal vi have godkendelsesordninger for urner i Danmark
s. 18	Kirkegårde som Statussymbol: Fra Gravhøje til Eftertragtede Begravelsessteder
s. 22	Sjælden ildsjæl sørger for, at gadens folk får deres eget gravsted i Aarhus
s. 26	Bog anmeldelse: Når grave bliver politiske kamppladser
s. 30	Vi ønsker enkle løsninger, der kan hjælpe mange
s. 34	Anmeldelse: Podcastserie om kirkegårde
s. 36	Profil - Malene Zinck Østergaard
s. 40	Bevaringsværdige gravsten
s. 42	Kalender

FORSIDE

På Helsingør Kirkegård er der ofte et godt udsyn over byens spir og tårne (foto Lene Halkjær Jensen)

Redaktør:
Jan Simmen
Mail: redaktion@danskekirkegaarde.dk
Tlf. 22 13 07 14

Redaktion:
Anders Beck Larsen
Nyborg Kirkegårde
E-mail: anders@nyborg-kirkegaarde.dk

Annee Katrine Bonde
Sønderholm Kirkegård
Mail: graveren@soenderholm-frejlev.dk

Hanne Ertbølle Gerken
Ribe Kirkegårde
Mail: hg@ribekirkegaard.dk

Lene Halkjær Jensen
Helsingør Kirkegård
Mail: lene.bladet@mail.dk

Mikkel Dalsby
Gladsaxe Kirkegård
Mail: kgd@dalsby.dk

Annoncesalg
Tommy Nilsson, Hvidovre Kirkegårde
Mail: tn@fkih.dk
Tlf. 23 45 35 56

Sekretariat:
Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1
9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Layout og tryk:
Jello ApS
Tlf. 3145 0050
E-mail: da@jello.dk

BELIGGENHED, BELIGGENHED OG BELIGGENHED

Tekst og foto: Lene Halkjær Jensen, Kirkegårdsleder, Helsingør Kirkegård

Det var forbeholdt de få at få en af de eftertragtede gravpladser inde i kirken. Ludvig Holbergs gravmæle i Sorø Klosterkirke.

Beliggenheden har en betydning, uanset om det drejer sig om et hus eller et gravsted

Når vi taler om huse og beliggenhed, er Danmark geografisk opdelt, hvor nogle områder er mere attraktive end andre; de mindst attraktive egne af landet omtales som "udkantsdanmark" – eller "vandkantsdanmark" – hvis det skal lyde mere positivt. Lokalt kan der også være store forskelle på hvor populært og bekosteligt de enkelte områder er. Uanset om det er politisk korrekt eller ej, har beliggenheden en stor betydning – og sådan har det "altid" været...

Har du penge kan du få...

Kirkegården og det enkelte gravsted er ingen undtagelse.

I tiden efter reformationen, hvor munkenes sirligt holdte urtegårde og gravpladser omkring klostrene efterhånden forsvandt, var der i århundreder ikke nogen særlig opmærksomhed på de fattiges gravpladser. Det var mere eller mindre indhegnede arealer, hvor de enkelte grave som oftest kun var markeret ved den tue, som begravelsen havde efterladt. De mere velstillede og betydningsfulde borgere blev fortsat begravet nær kirkerne – og i særlige tilfælde inde i kirken. I starten var denne særligt attraktive gravplads forbeholdt konger, bisper og andre stormænd. Senere blev det en betydelig indtægtskilde for kirken, idet velhavende og betydningsfulde slægter kunne betale for at få en gravplads i kirken; i tilbyggede gravkapeller, i murede krypter eller direkte under gulvet. Jo større donationen til kirken var, jo bedre – tættere på al-

Humlebæk Kirkegård: En fin udsigt over Kirkegårdssøen kan opveje lidt af generne fra trafikstøjen.

Denne gårdhave på Torpen Kirkegård er anlagt hvor Biviumgårds mødding tidligere havde ligget – og det kan nogle af de ældre 'humlebækkere' godt huske.

Omlægningen af denne halvtomme afdeling på Humlebæk Kirkegård føltes næsten som en kirkegårdsudvidelse. De nye gravstedformer blev hurtigt populære, trafikstøjen til trods.

teret – kunne gravpladsens placering blive. Begravelserne inde i kirken skabte trængsel under kirkegulvet og en fæl stank i kirken, heraf betegnelsen ”stinkende rig”.

Begravelser inde i kirken blev forbudt i 1805 og herefter var de attraktive pladser dem, der lå tættest på kirken. Som en følge af at de velstillede borgere efterhånden måtte lade sig begrave længere og længere væk fra kirken pga. pladsmangel, kom der mere fokus på kirkegårdenes generelle tilstand og vedligeholdelse - og de større byers assistens kirkegårde, der var anlagt med nogen afstand til kirken, var ikke længere kun for fattigfolk.

Udsigt, trafikstøj og gravsteder

Selv om årsagerne nok har ændret sig en del siden da,

har beliggenheden stadig en stor betydning for valget af et gravsted: Ofte er der områder af den enkelte kirkegård, der generelt bare er mere attraktive end andre. Det kan være en god udsigt, et vellykket anlæg, fraværet af trafikstøj eller noget helt andet, der af og til kan være svært at gennemskue, medmindre man har hørt den samme bemærkning eller indvending adskillige gange.

Gravstederne på Humlebæk Kirkegård er placeret på arealerne rundt om Kirkegårdssøen, mellem Strandvejen og Øresund. Mine år på Humlebæk Kirkegård gav et meget klart billede af, hvad der havde betydning lokalt på kirkegården: De områder af kirkegården, hvor der fra gravstedet er kig til Øresund er de mest efterspurgte. Hvis der fra gravstedet er et fint udsyn over Kirkegårdssøen, kan

På Helsingør Kirkegård er det ofte det gode udsyn over byens spir og tårne, der er afgørende for det endelige gravstedsvalg.

det veje en smule op for den trafikstøj, der kan høres fra Strandvejen - og som generelt er med til at gøre gravstederne i den ende af kirkegården mindre attraktive.

” *Jeg skal f... ikke ligge på Knud Kristensens mødding* ”

Det ”forkerte” sted

I løbet af 1960’erne stod det klart, at Humlebæk Kirkegård ikke ville kunne rumme den forventede udbygning af byen og der blev erhvervet jord til en assistens kirkegård. Valget faldt på Biviumgård, der tidligere havde været ejet af den forhenværende Statsminister, Knud Kristensen. Torpen Kapel og kirkegårdens driftsbygning

ger blev opført, hvor gårdens bygninger havde ligget, og de første afdelinger af den nye Torpen Kirkegård blev anlagt. Én af disse afdelinger er placeret hvor Biviumgårds mødding tidligere havde ligget – og det er endnu ikke helt glemt af den ældre generation af ’humlebækkere’: Én af dem kom med kommentaren ”Jeg skal f... ikke ligge på Knud Kristensens mødding”.

Torpen Kirkegårds lidt afsides placering, i forhold til Humlebæk by og den naturligt passerende trafik, gør at den har en smuk og fredelig beliggenhed – men også at jeg ofte hørte kommentaren ”Jeg har boet i Humlebæk i mange år, men jeg anede ikke at der også er en kirkegård ved Torpen Kapel”.

Det er kun et fåtal af de forholdsvis nyanlagte urnegrave på Helsingør Kirkegård, der er taget i brug. Der er rigeligt med urnegrave andre steder på kirkegården, hvor udsigten er bedre.

”Udkantskirkegård”

Helsingør Kirkegård breder sig over ca. 7 hektar, centralt i Helsingør. Heller ikke her er alle områder lige attraktive. Selvom Øresund kan skimtes fra kirkegårdens højest beliggende områder, er det især et godt udsyn over byens spir og tårne, der lader til at have stor betydning, når gravstedet skal vælges.

Som følge af en udviklingsplan fra 2007, blev der anlagt flere hundrede urnegrave i kirkegårdens vestlige ende, hvor der ikke er udsyn over byen. Dette område af kirkegården er åbenbart bare ikke særlig attraktivt, de fleste af de forholdsvis nyanlagte grave ligger ubenyttede hen - og området kan vel nærmest betegnes som ”udkantskirkegård”.

Kend din kirkegård

Når der skal planlægges nye tiltag og afdelinger, er det vigtigt at kende sin kirkegård og tage højde for hvilke dele af kirkegården, der af brugerne betragtes som attraktive. I de mindre attraktive områder kan det måske ikke betale sig at anlægge gravstedsformer, der i forvejen findes andre steder på kirkegården, medmindre det er en ’mangelvare’.

På Humlebæk Kirkegård lykkedes det at få omlagt kirkegårdens mindst attraktive afdeling, hvor der er en del trafikstøj og ingen udsigt til Øresund, til et område med nye gravstedsformer, der hurtigt blev ret populært. ■

HELSINGØR KIRKEGÅRD – STEMMER FRA FORTIDEN

Af Bjørn Standhart, Formand, Helsingør Kirkegårds bestyrelse

Adolph Tiedemand: Et Gravøl, ca. 1840. Privateje.

For nogle dage siden søgte jeg lidt på må og få rundt på mine bogreoler for at se om der var noget spændende. Der faldt jeg over et mesterværk af den amerikanske forfatter Edgar Lee Masters, nemlig Spoon River Antologien fra 1915. Jeg havde ikke læst bogen siden min gymnasietid for snart 60 år siden. Bogen er en samling af prosadigte over gravstenene på The Hill i Spoon River, en fiktiv by i Illinois. Det er små fortællinger om i alt 212 personer, der ligger under gravmælerne. Hver sten bliver givet en stemme, der belyser livet i en lille landlig flække. Fortællingerne binder personerne sammen på kryds og tværs og beretter hvordan hver enkelt persons beretning hænger sammen med en anden. Det enkelte menneskes berøring

med et andet menneske, indebærer at man holder en del af det andet menneskes liv i sine hænder. Det var en tid hvor folk blev født, virkede og døde i den samme egn og der var derfor stor samhørighed mellem folk og de var hinandens skæbne.

Sognet som et fællesskab

For blot et par generationer tilbage var det også således i Danmark – måske specielt på landet. Gik man en tur på kirkegården kunne man følge slægt efter slægt og man kendte de enkelte familiers historie, hvem de var, hvad de lavede, ja hele deres skæbnes historie. Mennesker var stedbundne, man levede, stiftede familie og døde der hvor man var vokset op.

Gravminderne på de gamle familiegavsteder er med til at fortælle byens historie.

Kirkegården afspejler at vi lever i en global verden og mange forskellige kulturer er repræsenteret.

De som havde kendt afdøde samlede omkring båren og udvekslede erindringer om afdøde og glædedes over det liv som var levet, men nu afsluttet. Man fejrede den afdøde og mindedes og sørgede i fællesskab, især på gårdene, med gravøl. Hele sognet deltog sammen med familien for man kendte jo hinanden ud og ind.

Kirkegården blev desuden det erindringsrum, hvor man dels udlevede sin sorg og mindedes historien om afdøde og gravpladser blev bevaret betydeligt længere end i dag. Ved at bevare kirkegården og gravmælerne bevarede man også historien.

En ændret kultur

Kulturen har ændret sig, man bliver ikke længere der, hvor man kommer fra. Man får en uddannelse, søger bort og får karriere. Familiernes bliver spredt over hele landet, ja Europa og verden. Rødderne rives op og der er ikke længere den samme skæbnes forbundethed.

Som en konsekvens heraf ændres begravelseskulturen og kirkegården er ikke længere det fælles samlingspunkt, hvor man mindes de man har mistet og udveksler anekdoter om afdøde og ens relationer til denne.

Fredningstiderne er løbende blevet forkortet, således at efterkommerne ikke er forpligtet til at vedligeholde gravstedet udover en kortere periode. Tidligere bevarede man også gravminderne efter at fredningstiden var udløbet, men ændringer i reglerne betyder at man nu kan fjerne gravmæler, medmindre der er tale om særligt bevaringsværdige minder.

Ubenyttede arealer – En udviklingsplan

Også på Helsingør Kirkegård ser vi dette i dag. Større og større arealer ligger ubenyttede hen, og efterhånden som fredningstiderne udløber, opstår der huller rundt omkring.

Allerede i begyndelsen af dette århundrede var dette klart og i 2007 havde landskabsarkitekt Birgitte Fink afsluttet arbejdet med en plan for kirkegårdens forvandling og i de følgende år blev detailplaner løbende udarbejdet. Denne plan er for længst gennemført og kirkegården fremstår i dag som et velplejet parkanlæg, der nyder stor glæde blandt byens borgere.

Dog indeholdt planen elementer, der ikke er blevet implementeret, både på grund af økonomi og fordi kirkegårdens ledelse ikke var enig i alt. Ligeledes er der gennemført ændringer som vi ikke er begejstrede for i dag.

Forskellige kulturer

Går man en tur på Helsingør Kirkegård i dag bemærker man straks de parklignende kvaliteter, men man bemærker også noget andet, nemlig at vi lever i en global verden, hvor mange forskellige kulturer er repræsenteret. Disse kulturer har sine egne kulturelle og religiøse traditioner. Således finder der i dag mange gravsteder der er udsmykket/indrettet efter romersk katolsk, græsk ortodoks eller russisk ortodoks tradition og det skal der være plads til. Generelt samler disse lidt anderledes gravmæler sig i bestemte områder af kirkegården, hvilket også bevirker, at søger katolske eller ortodokse et gravsted, vælger de ofte et af disse områder. Vi ved, at ikke alle synes om disse anderledes grave, men sorg er universel og vi har plads til,

Der vil blive behov for etablering af nye lapidarier, men måske på en lidt anden måde end man hidtil har gjort.

Skovkirkegårde er populære; en del af kirkegårdens kratbevoksning kan tages i brug som "skovbegravelse".

at man også kan udleve sin sorg på kirkegården i et af de områder, der er et beretter om ens tro og kultur.

Byens historie

Vores opgave for fremtiden, er at forsøge at genskabe Kirkegården som et sted for eftertænkning, et sted hvor man mindes sine slægtninge. Det er samtidig et sted hvor vi kan bevare historien, hvilket specielt i Helsingør har betydning, når man tænker på dens betydning som købstad med en ganske særlig historie. Tænk blot på Øresundstoldtiden, skibsklarererne, købmændene og ikke mindst militærforlægningen på Kronborg.

Uanset hvor vi bevæger os i Helsingør finder vi minder om de mennesker, der har skabt den by, vi bor i. Intetsteds finder vi større vidnesbyrd om disse kvinder og mænd, der har præget byen, end på Helsingør Kirkegård.

Bevaring af gravminder

Således har vi i efteråret 2021 fået lavet en oversigt over bevaringsværdige gravsteder. På bymuseet findes en samling på 28 ringbind, der indeholder beskrivelser af samtlige gravsteder, der fandtes frem til 1989. Blandt disse beskrivelser har vi kunnet identificere hvilke der er bevaringsværdige ud fra et kultur- eller personhistorisk perspektiv eller beskriver personer der har haft en særlig rolle i Helsingør. Vi skal nu have gennemgået alle gravmæler efter 1989 og se hvad findes, som skal bevares udover fredningstiden. Et ganske stort arbejde.

Allerede i dag findes der en del lapidarier (samlinger af sten) og når vi når gennem arbejdet med bevaringsværdige

gravmæler, vil der blive behov for etablering af nye, men måske på en lidt anden måde end man hidtil har gjort. Måske kunne man samle de sten, der har en eller anden form for logisk sammenhæng. Skibsklarerne et sted, officererne fra Kronborg et andet og så videre. Dette er blot tanker, da der er en række love og betænkninger der skal efterleves.

En ny udviklingsplan

Nye begravelsesformer er kommet til. Kremering er den overvejende form i dag, hvor afdøde ønsker sin aske spredt over vandene eller hvor de nu gør det (med eller uden lovhjælp). Det nyeste fænomen er skovbegravelse, hvor mange, såvel medlemmer af Folkekirken som ateister og asatroende vil have sin aske nedsat under et stort skyggefuldt træ. En begrundelse er ofte, at man ikke ønsker at være de efterladte til besvær, da de jo er spredt ud over den ganske verden.

Det seneste år har kirkegårdsbestyrelsen og kirkegårdens personale arbejdet med planer for den fremtidige udformning og anvendelse.

Vi arbejder derudover med forskellige tanker om, hvordan vi kan anvende nogle af de ubenyttede arealer på en måde, der imødekommer tidens trend. Vi har i den vestlige og sydvestlige del af kirkegården ganske store områder der ligger ubenyttet hen. Vi har drøftet om man f.eks. kunne anlægge en slags skovkirkegård i området. Der er i dag en bevoksning med store gamle træer og et stort område med rododendron, der forløber som en slange nord-syd.

Den nye udviklingsplan skal række 5 – 7 år frem – og forhåbentlig omdanne ubenyttede arealer til attraktive gravpladser, der imødekommer tidens trend.

Mod syd i området vest for den gamle fællesgrav kunne man etablere en Birkelund (der findes i dag allergivenlige sorter fra enten Sverige og Himalaya). Omkring denne Birkelund kunne man skabe en randbevoksning af rød- og hvidtjørn, der ville blive et attraktivt sted for insekter og fugle. En sådan lund ville også kunne anvendes som alternative gravpladser.

Det er tanken at udviklingsplanen skal række 5-7 år frem. Forhåbentlig kan vi ved god planlægning og lydhørhed overfor de samfundsmæssige ændringer i forholdet til kirkegården, gøre det attraktivt igen at bruge den som et sted for eftertænkning og samtale om de som har levet og stadig lever i vore tanker. ■

Formand til Aalborg Kommunes kirkegårde

Aalborg Kommune, By og Land, Byer og Natur søger en formand, der skal forestå den daglige drift af Aalborg kommunale kirkegårde.

Aalborg Kommune har tre kommunale kirkegårde: Almen, Søndre og Østre Kirkegårde. Hver kirkegård har et kapel og på Østre Kirkegård findes også et krematorium. Kirkegårdsadministrationen varetages af Kirkegårds-kontoret, der har adresse på Stigsborg Brygge 5, 9400 Nørresundby. På Almenkirkegården er der et Gartnerkontor. Krematoriet er i drift 6 dage om ugen. Vi har højtideligheder i kapellerne alle hverdage og om lørdagen.

Som formand for kirkegårdene vil du være ansvarlig for driften af de 3 kirkegårde, hvor vi

i højsæsonen beskæftiger ca. 25 mand. Du vil indgå i et tæt samarbejde med Kirkegårdskontoret og støtte op omkring Krematoriedriften, som er en selvstændig driftsenhed under kirkegårdene.

Har dette vakt din interesse, er du velkommen til sende en ansøgning via Aalborg Kommunes hjemmeside: www.aalborg.dk. Gå til siden 'Job og Karriere' og 'Se ledige job'.

Ansøgningsfrist

Ansøgningen skal være os i hænde senest den 13. marts 2024.

Vil du vide mere?

Har du spørgsmål, er du velkommen til at kontakte: Hans Tophøj - tlf 25202450 Jerrik Bisgaard - tlf 25202452.

Vi forventer

- Du har et solidt og fagligt stærk erfaringsgrundlag inden for drift af kirkegårde.
- Du har ledelseserfaring som minimum på formandsniveau.
- Du kan arbejde selvstændigt og have en innovativ tilgang til den udvikling.
- Du er struktureret og kan organisere og styre den daglige kirkegårdsdrift.
- Du som person er meget omhyggelig og præcis.
- Du kan indgå i et tæt samarbejde med Byer og Naturs øvrige faggrupper, bedemænd og kirkegårdens brugere.
- Du må gerne have en uddannelse som anlægsgartner, Skov- og Landskabsingeniør eller lignende, og du må gerne have et solidt plantekendskab og erfaring med etablering af mindre grønne anlæg.
- Du har gode IT-kompetencer og har erfaring med brugen af både mobiltelefon, laptop og tablet til afvikling af de daglige opgaver. Kendskab til Brandsoft Kirkegårdsmodul er en fordel.
- Du har kørekort.

Vi tilbyder

- En sikker arbejdsplads med et godt arbejdsmiljø.
- Dygtige og motiverede kolleger der tager godt imod dig.
- Alsidige arbejdsopgaver inden for tilrettelæggelsen af den daglige drift.
- Deltagelse i arbejdsmiljøarbejdet på kirkegårde.
- Diverse arbejdsopgaver med registrering, opmåling og tilsyn af gravstedsområder og fællesområder på kirkegårdene.
- Arbejdsopgaver i forbindelse med realisering af Udviklingsplanen for de 3 Kirkegårde.
- Kompetenceudvikling i form af sidemandsoplæring, kurser og deltagelse i faglige fora.
- Løn efter gældende overenskomst

**Aalborg
Kommune**

Vi kan blive forsikret
i TJM Forsikring ...

... fordi vi er
medlemmer af
Foreningen af Danske
Kirkegårdsledere.

Du kan også blive
en del af vores unikke
forsikringsfælleskab.

Scan QR-koden, eller læs mere på
tjm-forsikring.dk/afdeling-12

EF Sammenhold
betaler sig

EN FREMTIDIG KIRKEGÅRDSTRADITION

»En samlet planløsning sammenfletter kirkegårdens eksisterende forløb og historiske linjer i smukke og frodige anlæg, som samtidig er enkelte at drifte.«

**ANNE
STAUSHOLM
LANDSKAB**

WWW.ANNESTAUSHOLM.DK TLF. 46 40 27 71 AFS@ANNESTAUSHOLM

Vi er dem med
det
brede sortiment

- Buske, træer, stedsegrønne samt hække
- Rhododendron og surbundsplanter
- Roser, stauder, græsser og bunddække

Vejenbrød Planteskole A/S

Vejenbrødvej 25 - 2980 Kokkedal - Tlf. 48 28 01 77
www.vp-as.dk - salg@vp-as.dk

K&S

Tree Care ApS

Certificeret træpleje

Kim Poulsen
Mobil 40 32 11 90

Lunikvej 9
2670 Greve
Tlf. 43 45 11 90

ks-treecare.dk

Kom forbi vores showroom på 6.200 m² i Låsby
Europas klart største showroom med nye og brugte minilæssere

**AVANT
Danmark**

FLERE MODELLER TIL KIRKEGÅRDEN

Næsten 20 forskellige modeller - og mere end 280 redskaber

- Modeller til alle behov - fra løftekapacitet på 350 kg - 2.000 kg.
- Både diesel, benzin og el
- Mere end 280 forskellige redskaber
- Markedets klart mest væltesikre minilæssere

SKAL DET VÆRE MERE OVERSKUELIGT? - PRØV VORES TOTALUDLEJNING

Totalløsning på udlejning til kirker. inklusiv standardskovl, GPS-enhed og service. Inklusiv 200 timer om året. Priser på alle modelserier kan laves ved efterspørgsel. Disse lave priser gælder 3 års udlejning*.

Avant 220
2.295,- pr. måned

Avant 423
2795,- pr. måned

Avant e6 m. hurtiglader
5.995,- pr. måned

... Lyder det spændende? Tøv ikke med at tage kontakt og hør meget mere om vores nye løsning.

* Betingelser og vilkår gælder. Alle priser er ekskl. moms.

**AVANT
Danmark**

Jylland: 8695 7522 - Århusvej 12, 8670 Låsby
Sjælland: 5965 6037 - Hovedvejen 3, 4000 Roskilde

Se alt udstyr på hjemmesiden:
www.avant.dk

KLAUS FREDERIKSEN

– TIDLIGERE FORMAND FOR FDK

Af Vagn Andersen, forhenværende kirkegårdsleder på Hørsholm Kirkegård og medlem af FDK's bestyrelse

Klaus, som de fleste nok kender i foreningen, var vores formand siden årsmødet i 2001 i Marielyst til vores årsmøde ved Nordisk kongres i København 2017. Og Kirkegårdsleder ved Garnison kirkegård siden 1986. Stoppedes som kirkegårdsleder i december 2023.

FDK og dens medlemmer skylder Klaus en stor tak for de mange år han har ydet en stor indsats for foreningen og alle dens medlemmer. Han har siddet for bordenden de fleste år han sad i bestyrelsen, faktisk nåede han kun 2 år som menig bestyrelsesmedlem før han overtog formandsposten. Klaus var forinden også med ind over nogle opgaver i samarbejdet med tidligere formænd før han selv gik ind i bestyrelsen. I alle de år han sad som formand fik vi gennemført store reguleringer af ledernes løn niveauer, fra at være på et håbløst ringe niveau til et tåleligt løn – niveau, der gjorde at stillingerne blev mere attraktive for nye ansøgere til stillingerne. Og Klaus evne til at

forhandle kan man ikke være i tvivl om, han lykkedes at få alle stillinger løftet og hans forhandlinger først og fremmest med Kirkeministeriet, viste helt klart at man havde respekt for ham som person og ligeledes var det gensidigt, Klaus respekterede også altid embedsmændene i Kirkeministeriet. Det gjaldt også når der opstod lokalsager rundt omkring i landet, hvor han måtte til møder med lokale menighedsråd og embedsmænd fra de forskellige stifter. Klaus evnede også i 8 år at være formand for de Nordiske foreninger, hvor det krævedes at samle de forskellige foreninger omkring kirkegårdene i både Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Det betød mange møder rundt i Norden, foruden de faste bestyrelsesmøder i FDK. Klaus stod i spidsen for nogle nordiske kurser både i Gøteborg og København, for ikke at tale om den store Nordiske kongres i København i 2017, med over 600 deltagere.

Ud over disse opgaver, sad Klaus i Kirkeministeriets

samarbejdsudvalg, og også i hovedbestyrelsen i CO10 i nogle år og arbejdede ligeledes tæt sammen med de andre kirkelige foreninger.

De af vores medlemmer som ikke har haft den nære kontakt med ham, forestiller sig nok ikke, hvor meget han egentligt har gjort for FDK og medlemsskaren og de mange timer han har brugt, især af hans fritid.

Klaus blev ansat på Garnisons kirkegård som kirkegårdsassistent i 1986, samtidig med den daværende kirkegårdsinspektør stoppede. Menighedsrådet foreslog derfor Klaus om at søge leder stillingen, hvilket han gjorde og fik. Så han fik over 37 år som leder på Garnisons kirkegården.

På kirkegården har han ligeledes opnået meget igennem årene, lige fra den periode man indførte EDB, nye regnskabssystemer, regulering af kirkegården, opførelse af både nyt kapel, personalebygning og kontorbygning. Nyt lønssystem til de ansatte, foruden modernisering af maskinparken m.m.

Han var ligeledes en af foregangsmændene til at hjælpe de mange kirker som fik problemer med at få løn- og regnskabssystemer til at fungere på en enkelt og effektiv måde ude på de mange kirkegårdskontorer. Ved forhandlinger med Kirkeministeriet blev der åbnet op for, at også kirkegårdenes personale rundt omkring i landet kunne, hvor der var uddannet personale og mulighed for det, at samle løn- og regnskaber på et fælles kontor.

Garnisons kirkegården, var blandt de første som tog løn- og regnskaber ind. Det var således til gavn for omkring de 10 nærmeste sogne i nærområdet, de fik en mere professionel behandling af løn- og regnskaber, og helt sikkert også en større besparelse, frem for selv, at skulle købe hjælp ude fra eller ansætte uddannet regnskabsmedhjælper. Hvilket mange af de revisorer der igennem årene har skulle revidere, helt sikkert har haft stor glæde af.

Igennem de mange år Klaus har stået i spidsen for mange tiltag og opgaver. Men man skal ikke tage fejl – der er rigtig meget menneske i Klaus: Han vil gøre alt for at hjælpe dem som ønsker hans hjælp. Han er heller ikke bleg for at hidkalde vennerne (sparringspartnere) til at drøfte nye tiltag, som bliver lagt på bordet eller opgaver, der kræver at blive gennemlyst fra flere vinkler.

Her kan blandt andet nævnes at på et tidspunkt blev der indført nye kostprisberegninger, opmålinger, regnskabssy-

stemer osv. Der tog Klaus og en gruppe omkring ham flere gange rundt i landet og holdt foredrag og kurser til hjælp for ledere og menighedsråd. På et tidspunkt tog han sammen med et par andre rundt til 4 forskellige provstier og besøgte samtlige kirkegårde, og fik sig en personlig snak med både gravere, ledere og sidenhen med provsterne.

Men før alt dette, skal også nævnes at Klaus også har sin familie at tænke på, sin Susanne og deres 4 børn som nu alle er voksne, samt en stribe af børnebørn. Klaus er opvokset på Sydsjælland og den mellemste af en søskende flok på 10 børn.

Han kom i lære som gartner i en tidlig alder, faktisk var han uddannet gartner før han fyldte 18 år, hvilket betød, da han søgte ind på Bispebjerg kirkegård første gang, kunne man ikke finde ud af hvordan han skulle aflønnes, nu da man ikke var fyldt 18 år. Så han måtte vente med at søge ind til han var gammel nok. Måske det var stødet til han blev den fagpolitiske aktive. som han altid har været en del af. Efter en forholdsvis kort tid som gartner på Bispebjerg kirkegården blev han sikkerhedsmand for de ca. 100 ansatte på kirkegården og senere blev han tillidsmand for den store gartnergruppe på kirkegården. Han kom i Gartnernes fagforeningsbestyrelse som hørte under SID (senere 3F), hvor Klaus var en af hovedmændene bag det tøjregulativ vi kender i dag på kirkegårdene.

I de år Klaus var ansat under Københavns kommunens kirkegårde, fik han en god ballast inden for faget og deltog på flere af de ledelse uddannelser som kommunen kunne tilbyde. Ligesom han blev kontorgartner i administration først på Sundby kirkegård og sidenhen på Bispebjerg kirkegård.

Den 25. januar 2012 blev Klaus ligeledes tildelt Ridderkorset af Dannebrogordenen, hvilket må tolkes som et klap på skulderen for alt hans arbejde frem til den dato. Selv her i ellefte time har han været med til at ændre hans egen stilling på kirkegården, til fremover også at lave en fælles styrelse for både Garnison, Holmens og Minde-lunden, efter han selv er gået af. Hans stilling vil fremover splittes op i både en Kirkegårdsleder og en Regnskabsleder.

Vi vil fra FDK's bestyrelse og bladredaktion ønske Klaus en velfortjent pension og vil huske ham på at nu kan han godt holde både ferie og fri engang imellem. Vi tænker også at Garnisons menighedsråd må være stolte af at have haft sådant en skarp og dygtig leder til at styre en så flot og interessant kirkegård igennem så mange år. ■

SKAL VI HAVE EN GODKENDELSESORDNING FOR URNER I DANMARK?

Debatindlæg fra Claus Jacobsen, indehaver af Natureurn – Nordmark Jacobsen APS

”Enkelte kirkegårde har meget leret jord. Det gør det meget svært for de fleste urner at blive nedbrudt inden for de ti år” Foto: Lene H. Jensen.

Urnere, der skal nedsættes i den anonyme fællesgrav, skal helst være nedbrudt indenfor den lokalt, fastsatte fredningstid, der som oftest er 10 år. Foto: Lene H. Jensen.

De fleste kirkegårde har valgt, at der skal være en fredningstid på 10 år for urner. Jeg tænker, at det gennem tiden har været ud fra et hensyn til både plads og etik. Når man skal grave en ny urne ned, skal den anden urne jo helst være nedbrudt – så er etikken helt på plads. Men der er meget stor forskel på jordforholdene på de enkelte kirkegårde og også på materialet for de urner, der sættes ned. Jeg har derfor i mange år prøvet at tale for en godkendelsesordning af urner - af flere årsager. I dag er det sådan, at det er den enkelte kirkegårdsleder, der skal vurdere, om en bestemt urne kan nedbrydes inden for fredningstiden på ti år – og ikke mindst skulle afgøre hvem der skal betale for yderligere fredningstid – hvis urnen ikke er nedbrudt.

Kirkegårdene har jo ikke nødvendigvis indsigt i hvordan forskellige urnematerialer nedbrydes i netop deres type jord. Nogle kirkegårde håndhæver derfor reglerne på standhaftig vis og andre er mere pragmatiske omkring det. Enkelte kirkegårde har meget leret jord. Det gør det meget

svært for de fleste urner at blive nedbrudt inden for de ti år. De kan derfor finde på at afvise helt nedbrydelige urner som natur- bark eller biofiberurner, også i de anonyme urnefællesgrave – eller have krav om mindst 20 års fredningstid. Men disse jordforhold kan dog nemt afhjælpes ved f.eks. at tilføre lidt sand eller muldjord, når urnen nedsættes, så den bedre kan forgå.

Jeg ser også, at det er meget at forlange, at bedemanden skal have kendskab til urnematerialer, jordtype og restriktioner på de enkelte kirkegårde i den region, de opererer. De pårørende køber jo det, som bedemanden præsenterer og skal derfor være klædt på til at forstå, hvad konsekvensen er ved at købe de forskellige urner.

Hvad skulle kriterierne være for at blive godkendt?

Som minimum skal der være en analyse af urnens materiale og nedbrydningstid under bestemte forhold – altså generelt for dansk jords beskaffenhed og temperaturforhold.

Der importeres en del urner fra Europa og Asien, og disse producenter garanterer ikke, at urnerne kan forgå inden for 10 år. Der er flere hundrede tusinder "biourner" gravet ned på danske kirkegårde i dag, i bioplastmateriale, der ikke nedbrydes under 55 grader celsius. Hvem skal så betale for eventuel forlængelse af fredningstid for dem? Vil kirkegården bede de pårørende om yderligere 10 års betaling for gravstedet?

Hvordan skulle sådan en ordning fungere?

I Sverige står brancheforeningen SBF for en godkendelsesordning og i Norge har krematorierne en urnegodkendelsesordning, så hvorfor skulle vi så ikke kunne have det her i Danmark? Ansvarer må starte hos urneproducenter og urneproducentens materialeleverandør.

Da jeg startede op, undersøgte jeg markedet og fandt et egnet materiale i Italien. Jeg købte fem forskellige biourner og sendte dem til materialeanalyse og fik derefter udarbejdet en nedbrydningsrapport på vores danskproducerede

urne. Den danske NatureUrn er den eneste i verden, der har en nedbrydningsstest af en urne. Testrapporten kan man hente på NatureUrns hjemmeside.

Debatindlægget har været bragt i Brancheforeningen Danske Bedemænd's fagblad, nr. 4, 2023 (red.)

Kommentar fra Tom Olsen, Formand for Danske Krematoriernes Landsforening:

"DKL har en anbefaling om urner, men i sidste ende er det jo kirkegårdsejerne der bestemmer hvilket materiale de vil godkende, og da kirkegårdsejerkredsen er temmelig stor, har DKL afvist at være en del af en godkendelsesordning. Hvem skal det så være?."

"Vi har ikke et godt bud på hvem der kan løse problemet, da vi ikke tænker at hverken Kirkeministeriet eller Landsforeningen af Menighedsråd vil gå ind i denne sag."

'Vejledning om urner' kan findes på DKL's hjemmeside www.dkl.dk ■

WEIDEMANN

designed for work

Kraftfulde Weidemann kvalitetsminilæssere som multitool til jeres serviceydelser:

- ✓ Vintertjeneste: snerydning og snefræsning
- ✓ Sikker stabling og anhængerdrift
- ✓ Læsearbejde med fuld stabilitet og manøvredegtighed
- ✓ Rengøring af stier, veje og pladser
- ✓ Vedligeholdelse og beskæring af grønne områder mv.
- ✓ Transport af fx grønt plantemateriale

Fås også i eldrevne versioner!

www.stemas.dk stemas@stemas.dk

STEMAS

member of JMM GROUP

Jylland/Fyn
86 43 49 00

Sjælland
46 15 36 00 / 57 61 46 67

Tidsskriftet KIRKEGÅRDEN

Tidsskriftet KIRKEGÅRDEN er et fagblad for de danske kirkegårde og krematorier. Tidsskriftet henvender sig til alle, der har tilknytning til kirkegårde og her kan man finde inspiration, nyheder og nyttig viden.

Tidsskriftet udkommer 6 gange pr. år og sendes til mere end 900 kirkegårdsfolk landet over.

Et abonnement koster 350,- kr. pr. år
(400,- kr. hvis bladet skal sendes til adresser i udlandet)

Redaktion sætter stor pris på faglige indlæg fra både ind- og udland, ligesom udenlandske firmaer er velkomne til at købe annonce plads i bladet.

For yderligere oplysninger eller bestilling af abonnement:
Se hjemmesiden:
danskekirkegaarde.dk/tidsskrift

KIRKEGÅRDE SOM STATUSSYMBOL: FRA GRAVHØJE TIL EFTERTRAGTEDE BEGRAVELSESSTEDER

Af Jan Simmen, journalist og redaktør

En typisk skibsgrav. Meningen er, at den kan ses. Og det kan mange af dem så stadig. Her fra Pipstorn Skov ved Faaborg. I skoven kan man stadig se langdysser fra bondestenalderen over bronzealder høje, til jernaldergravsteder. En ren perlerække af fortidsminder der alle omhyggeligt er blevet placeret for at kunne ses.

Nogle kirkegårde er mere populære end andre, hvilket skaber et paradoks. Men tanken om, at stedet for den sidste hvile også har betydning efter døden, er ikke ny. Slet ikke faktisk.

En køretur af bugtende småveje gennem det fynske vinterlandskab. Så fint og så flot. Så drejer vi af og tager vejen langs stranden. Her kommer den så – knuden i maven. De steder, hvor der før stod små hyggelige bindingsværkshuse, er nu erstattet af store firkantede kasser af glas, beton og stål. Indkørsel fra begge sider. Flere porte ind til kassernes indre viser, at her har man råd til flere biler, der hver især er så meget værd, at de ikke bare kan stå

udenfor. Nej, de skal ind i en opvarmet garage. Husene har så mange kvadratmeter, at der enten må være tale om en gammeldags storfamilie med mindst 15 børn, eller også er beboerne nogle utrolige rodehoveder, at de simpelthen behøver over 350 kvm for ikke at drukne i rod...

Men forklaringen på de mange store kasser, der overalt skyder op i landskabet på de dyre adresser, er naturligvis ikke et logisk pladsbehov. Det er en demonstration af penge, magt og prestige. Man hører næsten den sædvanlige ejendomsmægler i fint tøj og dollartegn i øjnene pive: ”Beliggenhed, beliggenhed og beliggenhed...”

Røjleskov Kirke ligger meget smukt placeret, med udsigt ud over både Lillebælt og flere flotte skove. Men er den fine beliggenhed nok? Der er nemlig andre ting end "kun" beliggenhed der spiller ind.

Beliggenhed, Mode og Prestige: En Rejse gennem Dødens Eftermæle

Denne jagt på at blive set og bo på de helt rigtige adresser gælder skam ikke kun huse og biler. Den gælder også, når døden har tømt den riges lommer. Men mere om det om lidt. Først spørger vi: Er det noget nyt, at også døden bliver brugt til en magtdemonstration? Nej, slet ikke. For under den samme køretur gennem vinterlandskabet passerer vi også flere gravhøje. De står der, tavse og ophøjede, som et stille tegn om tanker, der blev tænkt for tusinde år siden. En tanke om, at ingen skulle kunne glemme den magt de begravede havde.

Også gravhøjene blev placeret et sted, hvor de kunne ses, helst ved alfarvej, vejkryds eller et andet centralt sted. Helt frem til vikingetiden blev datidens rige og magtfulde begravet i store gravhøje, der på stor afstand viste, at her lå en eller flere, der klarede sig godt i livet. At de var noget "ved musikken", at netop deres familie er så magtfulde, at ingen bør kunne glemme dem, eller deres slægt. Men vi har glemt hvem de var. Med de to gravhøje i Jelling som et af få undtagelser.

Da kristendommen blev indført af netop Kong Harald Gormsen, også kaldet Blåtand, ændrede begravelsesmåden

sig, men ikke behovet for synlighed. Nu blev de rige, de magtfulde og de gejstlige begravet inde i kirkerne, under store flotte dæksten. Den tidligere middelalder var dog lige en undtagelse, hvor store sten med navne, titler osv. ansås for pral. Ja, nærmest en synd. Den ydmyghed forsvandt dog hurtigt.

"Stinkende rige" var en pinsel

Men at begrave nogen inde i kirken er ikke altid lige heldigt for luftkvaliteten, mildt sagt. Deraf stammer også udtrykket "stinkende rig". I mange kirker har man i dag stillet de mange store dæksten op langs kirkevæggene, men det ændrer ikke ved det faktum, at der også dengang var et stærkt behov for at blive set og respekteret. Ja, vist var der også noget med, at hvis man blev begravet i kirken, så blev der klippet lidt af den tid i skærsilden, som den afdøde ellers ifølge middelalderlig katolsk skik kunne se frem til. Desto tættere på altret, desto bedre.

Hvad så med i dag? Jo, nu er billedet mere broget. Det er dog stort set umuligt at blive begravet under en stor synlig gravhøj på en kirkegård i dag. En stor dæksten i kirkegulvet er heller ikke særligt sandsynligt. Men som ejendoms-mæglerne eneste mantra lyder: "beliggenhed, beliggenhed og beliggenhed". Det gælder skam også gravsteder.

Fra Føns Kirke er der udsigt til både fjorde, dybe vige, skove og ikke mindst en stor sø. Kirkegården bliver ofte brugt som udsigtspunkt af besøgende, deriblandt ornitologer.

Få bryder sig om tanken om at blive begravet et sted, hvor der før i tiden fx lå en mødding. Men ikke nok med det. Der er kommet rift om pladserne med den helt rigtige udsigt til enten havet eller et bakket terræn, selv om det nok er ret tvivlsomt at den afdøde vil kunne nyde udsigten. Men det kan de efterladte, og de er ofte med til at jage kirkegårde med fine placeringer. Et godt eksempel på det sidste er Tibirke Kirkegård på Nordsjælland, hvor man faktisk er nødt til at afvise mellem 10-15 begravelser og bisættelser om året. De afdøde havde ellers i levende live har haft et ønske om at begraves eller bisættes på netop den kirkegård, selvom de ikke hører til sognet.

Der er mange andre eksempler, fx Højen Kirkegård i Skagen, Sct. Jørgens ved Svendborg, der ligger ud til Svendborgsund. Her har man opstillet særlige betingelser for at få en plads på den populære kirkegård. Listen over de eftertragtede kirkegårde er lang, men efterlader et paradoks. Mens mange andre kirkegårde må omdanne tidligere gravpladser til fx vild natur, må andre kirkegårde afvise frustrerede pårørende på grund af den store efterspørgsel efter de populære steder med de gode beliggenheder.

Efterspørgsel skaber behov for klare regler

Den store efterspørgsel efter de populære steder med de gode beliggenheder har så netop skabt et behov for regler. Det skal være klart hvilke betingelser der skal være opfyldt for at få en plads på de forskellige eftertragtede kirkegårde.

I dag er det dog langt fra kun de rige og berømte, der kan få en eftertragtet plads. Reglerne og priserne gælder for alle. Til gengæld er der kommet en trend, hvor den enkelte er meget mere individuelt orienteret. Det gælder også bryllupper, hvor man kan se det samme billede. Nogle

kirker er mere populære end andre.

Ifølge professor i sociologi ved Aalborg Universitet, Michael Hviid Jacobsen, findes der mange individuelle grunde og motivationer til, at man gerne vil begraves eller bisættes et særligt sted. Han fastslår dog i en artikel i Kristeligt Dagblad, at generelt set er den vigtigste indikator for, hvor man vil begraves stadig bopælen. Men beliggenheden har betydning, også på de lokale kirkegårde, som de enkelte hører til. Der er rift om bestemte pladser.

Tilbage på vores køretur gennem vinterlandskabet er vi ved at nå frem til Røjleskov Kirke, som ligger smukt øverst på en bakketop med udsigt til Lillebælt. Her er der dog masser af ledige gravsteder. Så beliggenhed er åbenbart ikke nok, der er også en del mode forbundet med søgningen på de smukke beliggenheder. Ligesom de store firkantede kasser, der skyder op rundt omkring, også er på mode. Men så er det jo godt, tænker jeg, at moden skifter... Altså bortset fra det med at ville begraves det helt rigtige sted. Det ønske har været stort set konstant siden vi begyndte at gå oprejst. ■

De populære kirkegårde har været nødt til at lave regler for, hvem der må begraves og bisættes på kirkegårdene. Reglerne er ikke ens landet over, men følgende spiller ofte ind:

- Har den afdøde boet i sognet.
- Har den afdøde haft sommerhus i sognet.
- Har den afdøde andre familiemedlemmer i sognet, såsom børn eller forældre.
- Er der begravet eller bisat andre på kirkegården, som den afdøde er i familie med.
- Er den afdøde døbt i kirken.
- Er den afdøde konfirmeret i kirken.

Ingen udstødningsgasser eller støj der generer brugeren eller gæsterne

STAMA Micro EL

- Alsidig, kompakt køretøj med lav indstigning og god kørekørfort
- Tiplad med mange tilbehørsmuligheder, fx. løvsider, redskabsholder, blomsterhylde og affaldssækkeholder

STAMA Maxi EL 4WD

- Kan monteres med anhængertræk og frontlift
- Hydraulisk tip- og dreje-lad giver god ergonomi og let håndtering
- Lastkapacitet på hele 1500 kg

STAMA ECO Weedkiller monteret på den eldrevne STAMA Mover

- 100% elektrisk opvarmning af vand til over 100° for ukrudtsbekæmpelse og desinficering - **uden brug af benzin/diesel**
- Holder den rette behandlingstemperatur i mindst 8 timer

STAMA Multi EL

- Høj lasteevne og en rækkevidde op til 65 km
- Hydraulisk tiplad og hydraulisk drej af lad gør det tunge arbejde let

SE OG PRØV DET STORE UDVALG AF STAMA MASKINER HOS:

Almas Park & Fritid, Ålborg & Brønderselv
Lading Maskinforretning ApS, Tilst
Anker Bjerre A/S, Holstebro & Lemvig
Herning Skov, Have & Park A/S, Herning
Vemas A/S, Vejle
Varde Have og Skovmaskiner ApS, Varde
Esbjerg Park & Havemaskiner ApS
Hans Holm A/S, Tinglev
Sønderborg Skov- Park & Have Maskincenter Aps, Sønderborg
Heden Maskinforretning A/S, Ringe
GMR Øst, Sorø

SJÆLDEN ILDSJÆL SØRGER FOR, AT GADENS FOLK FÅR DERES EGET GRAVSTED I AARHUS

Tekst og foto af Morten Aaby, moaa@aarhus.dk, driftsassistent ved Aarhus Kommunes Kirkegårde

De hjemløses gravsted med den flotte sten og med det fine hjerte med navne på

Fra tanke til handling. Rikke Sejthen er en ildsjæl af de helt specielle og det er på grund af hende at vi nu har et gravsted til de hjemløse og gadens folk på Vestre Kirkegård i Aarhus.

En forårsdag i marts havde jeg en aftale om et gravsteds-salg, som jeg har mange af, men det her var anderledes. Der var ikke en afdød som skulle ned i gravstedet lige nu. Rikke Sejthen som er chef i et århusiansk firma, bruger al sin fritid på de hjemløse og gadens folk. Rikke havde ambitioner om at skabe et gravsted til dem, "så de ikke bare skulle i de ukendtes", som hun fik det sagt. Hun havde været til tre bisættelser inden for en uge i Vestre Kirkegårds Lille kapel hvor hun vidste, at de alle ville ende med at blive urnenedsat i de ukendtes fællesplæne.

Det skulle være slut, så som den ildsjæl Rikke er, smeder hun imens jernet er varmt.

Smeder mens jernet er varmt

Rikke erhvervede et gravsted på 9 m² hvor der er plads til 18 urner for hver 10 år og købte gravstedet for 20 år, så skulle det kunne række i mange år frem. Hun havde et billede med af, hvordan gravstedet skulle se ud. Der skulle være et stort hjerte i midten lavet af chaussesten, hvor hver afdød skal have sit navn på en lille messingplade. Chaussestenene skulle også symbolisere livet på gaden.

Vi fandt i fællesskab en god plads på kirkegården med en placering overfor det Lille kapel, hvor de fleste af gadens folk bliver bisat fra. Nu skulle hun ud at samle penge ind så det kunne blive en realitet. Hun ansøgte om midler hos diverse fonde, men der kom hun desværre ikke i betragtning. Dog gik der ikke lang tid før der tikkede en mail ind i min mailboks, at nu havde hun samlet 58.000,00 kr. ind via hendes facebookside der hedder Hjemløs i Aarhus til at dække gravstedsudgifter i 20 år.

Rådmand tænder lys ved indvielsen

Rikke Sejthen her sammen med både en borgmester Jacob Bundsgaard og rådmand Anders Winnerskjold

Rikke Sejthen og hendes foodtruck 'det rullende hjerterum' (foto: Rikke Sejthen)

Hjerte, planter, en bænk og en lidt skæv sten

Nu var planen at gravstedet skulle anlægges med hjerte, sten, planter og en lille bænk, som vist på det billede Rikke havde med. Hun kontaktede en stenhugger og havde nogle hjemløse med nede og udvælge en sten. De fandt en sten der var lidt skæv.

"Vi fandt den smukkeste sten - en helt perfekt sten", fortæller Rikke.

Hun bakkes op af Johnny, som er én af gadens folk: "Den sten er lidt skæv her og der - den passer perfekt til vores gravsted".

Det hele faldt på plads og gravstedet blev anlagt. Aarhus Kommune betalte for leje af gravstedet i 20 år, stenhugger for sten m.m. og anlægsgartner anlagde det.

Herfra har det taget fart rundt på de forskellige medier, så der er rigtig mange der allerede har hørt om den gode nyhed. Der er allerede sat nogle navne på, med nogle af gadens folk som ikke er her mere.

Vinterkulde blev ingen hindring for hjertevarmt projekt

På en kold eftermiddag den 06. december 2023 med Rikke Sejthen i spidsen, skulle gravstedet indvies og det blev det også med manér. Hun havde sørget for varm kakao, honning-

Fra indvielsen af gravstedet den 06. december 2023

hjerter og kolde øl. Indbudt- og fremmødt til indvielsen var Borgmester Jacob Bundsgård og Rådmand for sociale forhold Anders Winnerskjold og mange andre som hver især har bidraget til, at gravstedet kunne blive en realitet.

Der var taler og et par sange der blev sunget sammen med Aarhus gospelkor, som Rikke også havde fået til at komme til indvielsen. Snakken gik lystigt om, hvor godt at det var, at det nu var blevet til virkelighed, at gadens folk havde fået deres eget gravsted. Der var mødt omkring 25-30 af gadens folk frem, der alle var glade. Der var endda nogle som græd af glæde over, at de nu ved, hvor de skal

stedes til hvile når deres dag kommer og det er også her deres venner/familie kommer til at ligge. Der blev tændt lys for dem de allerede havde mistet og havde fået en mindeplade med deres navn på.

Hvis det viser sig at gravstedet ikke er stort nok, er der plads ved siden af til en fremtidig udvidelse. Når vi indgår sådan en aftale, er der tale om noget helt specielt. Vi kan jo ikke give gravsteder ud til højre og venstre, men her har vi med noget at gøre, byrådet i Aarhus rigtig gerne støtter op omkring, de hjemløse og gadens folk. ■

Schäffer

2428 SLT
Kompakthed og styrke i skønneste forening!

- KUN 89 cm bred
- KUN 189 cm høj
- MEN løfter 1000 kg på palle helt til top!

WWW.SCHAEFFER.DK
☎ +45 99 28 29 30
HELMSSERVICE

KOMPAKT & STYRKE

LAGERFØRENDE FORHANDLERE

Anker Bjørn, Holstebro	97421000
Almas Park & Fritid, Aalborg	96330300
A.P. Jørgensen, Ribe	75420977
Farsø Maskinhandel	98633222
Glemmørg Maskin Center	64721460
Hans Holm Maskinforening, Tinglev	74644094
Hansens Auto & Maskinservice, Esbjerg	22537211
Hedsten Maskinter	20296588
Henrik A. Fog A/S	43966611
Helms TMT-Centret, Herning	99282930
Helms TMT-Centret, Aarhus	86109108
Helms TMT-Centret, Ringsted	57811100
Maskincenter Roskilde	46367202
Midtjurs Traktørlager A/S, Nimtofte	86398480
O. Søndergaard & Sønner, Otterup	84851102
Sivertsen A/S, Bopkilde	46751522
Sivertsen A/S, Bornholm	56947450
Veggerslev Landbrugs & Maskinservice ApS	24600050

Schäffer
CONSTRUCTION
DIN KOMPROMISLØSE HJÆLP
NÅR ARBEJDET BLIVER RIGTIG TUNGT!

TRÆFÆLDNINGSMANDEN
ETW certificeret

Tlf. 23 26 38 48
www.træfældningsmanden.dk

Træfældning · Beskæring · Træpleje
· Flishugning · Stubfræsning

Vinderup Maskiner

Vinderup Maskiner A/S
Nr. Bjertvej 7, DK-7830 Vinderup
Tlf: +45 97 44 17 00

1022LX (22hk)
PRIS
127.500,-

1026LX (26hk)
PRIS
152.500,-

Priserne er excl. moms

Kubotamotor, 3 cyl. m/vandkøling, hurtigskift, redskabshydraulik i joystick og komplet lyspakke

Besøg **www.vmloader.dk** og se det fulde produktprogram

Helt nye muligheder med **digitalt kirkegårdskort**

Smart nyt kortmodul fra EG Brandsoft gør det nemt at præsentere kirkegårdsdata i en letforståelig grafisk udgave. Det sikrer bedre kommunikation og nemmere planlægning.

- ✓ Nem kommunikationen med kirkegårdens kunder, menighedsrådet og de øvrige interessenter
- ✓ Tydelig registrering af planlagte ændringer
- ✓ Hurtig og håndgribelig disponering af gravstederne

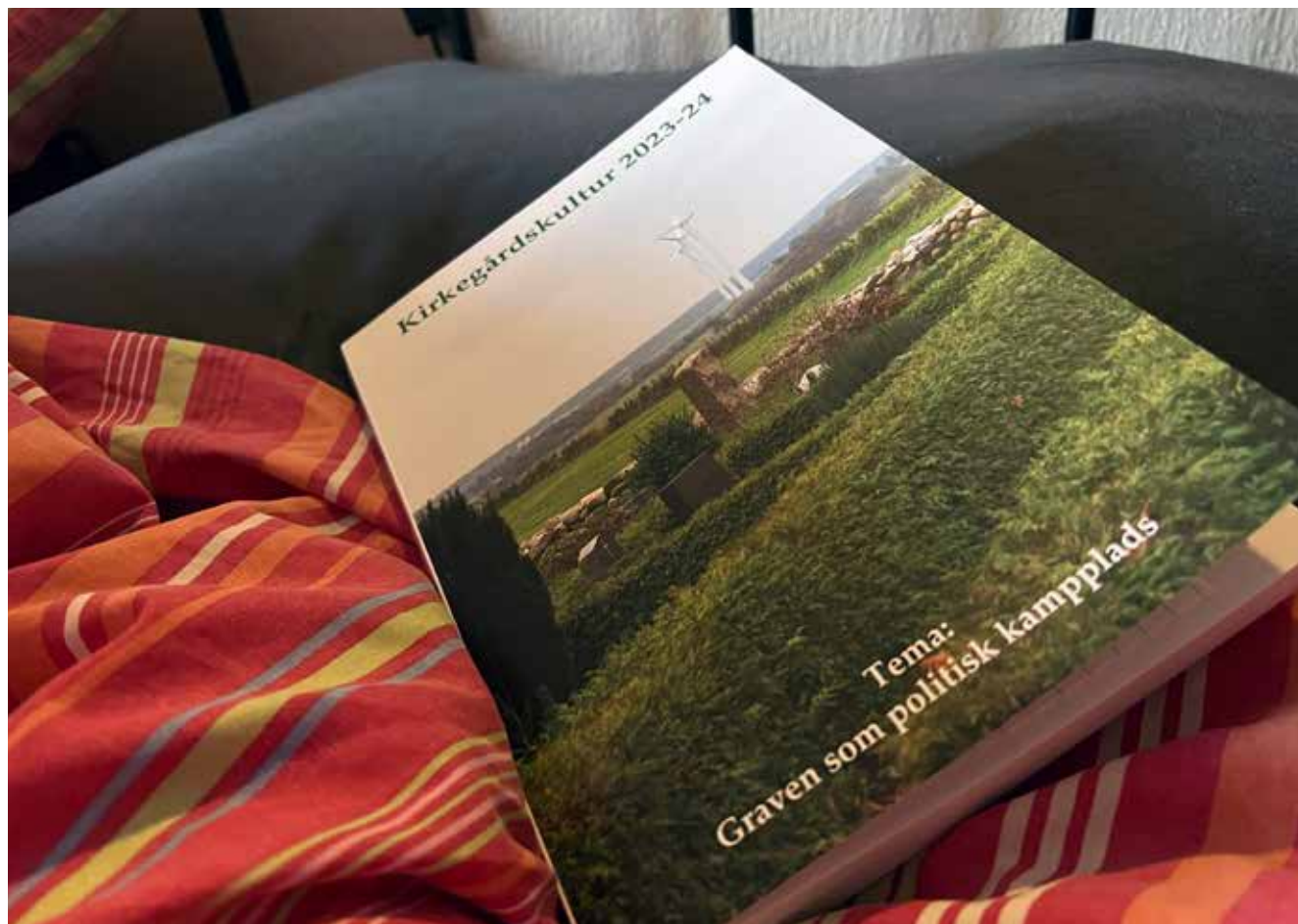
Kontakt EG Brandsoft på 9928 3565 eller skriv en mail til support@brandsoft.dk og hør mere om det nye kortmodul.

Kortmodulet kan bruges i kirkegårdssystemet, på mobil, iPad eller via appen Find Gravsted.

BOGANMELDELSE: NÅR GRAVE BLIVER POLITISKE KAMPPLADSER

Af Jan Simmen, journalist og redaktør

Bogen kan varmt anbefales. Ikke kun som godnat læsning...

”Foreningen for Kirkegårdskultur” har flere fine bogudgivelser bag sig. De har en høj faglighed, formidlet med en alvor, der svarer til de gravsteder, der er kernen i foreningen. Denne bog tager dog livtag med mere politisk højspændte emner. Så spørgsmålet er, om bogen her kan bevare den saglighed, der præger de andre bøger? Og kan man læse bogen uden at have akademisk interesse for området, og i givet fald uden at falde i søvn?

Bogen på mit natbord har igennem flere aftener heddet ”Kirkegårdskultur 2023-24 – tema: Graven som politisk

kampplads”. Umiddelbart skulle man tro, at det ville være perfekt læsning, hvis man lider af søvnmangel. For titlen kunne godt antyde en bog, der er så tør, at selv Sahara-ørkenen virker mindre støvet. Men... lad det være sagt med det samme: det er en ret interessant bog, som med sine mange artikler nok burde kunne vække den indre kirkegårdsnørd hos de fleste læsere. Også dem, der bare går rundt på en kirkegård i ny og næ og måske undrer sig over, hvorfor nogle gravsten nu ikke engang nævner den, der er afdød. Et enkelt ”Tak for alt” eller bare ”morfar” er dukket op på stenen på kirkegårdene side om side med

Peter Von Scholtens mausoleum på Assistens Kirkegård udviklede sig til en politisk sag. Von Scholten var guvernør på de dengang danske vestindiske øer og knyttet dermed til både slaveundertrykkelse og kolonisme. Foto: Stine Helweg

de mere traditionelle sten, hvor opskriften normalt lyder på navn, fødsels- og dødsdatoer. Ok, det lyder måske ikke som den mest dramatiske historie. Interessant måske, men...

Sindene i kog på tværs af generationer

Kirkegårdene rummer mange spændende historier, som også kan bringe sindene i kog på tværs af mange generationer. En af historierne i bogen handler om Elvira Madigan og adelsmanden Sixten Sparre. Ingen ved helt, hvad der skete, da to skud dræber de to i Nørreskov ved Troense. Er det mord, selvmord...? Har den skånske adelsmand lokket sin elskerinde ud i skoven for at dræbe hende, og bagefter sig selv? Eller er det en selvvalgt afslutning for to mennesker, der elskede hinanden, men ikke kunne få hinanden i en tidsalder, hvor en streng kristen moral spændte ben for deres kærlighed? Tolkningerne igennem tiderne har været mange og meget forskellige og viser mere om den samtid, hvor historierne bliver fortalt i, end de reelle fakta kan bære. Senest krævede en byrådspolitiker, Karl Magnus

Bidstrup (S), Sixten Sparre gravet op igen. I en tid præget af MeToo-debatter bliver den svenske adelsmand nemlig tolket som en kvindeundertrykkende morder, og den slags har ikke nogen plads på en kirkegård. I hvert fald ikke ifølge den socialdemokratiske politiker og lektor i historie og filosofi på Nyborg Gymnasium. På mange måder viser netop den artikel i bogen, hvordan et gravsted kan blive ved med at sætte sindene i kog på tværs af flere generationer. En grav er nemlig ikke bare en grav.

Så der er ingen tvivl om, at bogens omdrejningspunkt, nemlig at grave kan blive brugt som politiske kamppladser, bliver understreget igen og igen. Fra artikel til artikel.

Fagligt højt niveau, men er det for højt?

Det er oftest akademiske fagfolk, der skriver artiklerne, og det bærer bogen da også præg af. Kvaliteten er høj, saglighed og faglighed er sat i højsædet. De fleste artikler er skrevet efter den tradition, der gælder især de humanistiske videnskabsformer. Oversat til mere almindeligt

Foreningen Regnbuens gravsted på Assistent Kirkegården. Foto: Stine Helweg

dansk så betyder det altså en bestemt struktur, argumentationsform, rigeligt med kildehenvisninger, og til sidst naturligvis også en litteraturliste. Overskrifter og mellemrubrikker som "necronominalismens tidsalder" antyder også, at bogen nok mest er tænkt til fagfolk, som fx historikere. Jeg kan lige tilføje, at det sammensatte begreb, "necronominalismen", er så usædvanligt, at selv store opslagsværker både på dansk og engelsk (Oxford Reference og Oxford Dictionary) er kommet

til kort. Selve artiklen overskriften stammer fra, er dog heldigvis let læselig, og man behøver ikke belaste natbordet med tunge opslagsbøger. Bogen er gennemrevideret, men dog ikke mere strengt, end vi finder noget nær en verdensrekord i længden på billedtekster i en artikel om kirkernes plads i landskabet. Det forstyrrer dog ikke lige mig, selv om jeg er ret sikker på, at op til flere undervisere, jeg selv har haft på Journalisthøjskolen, ville ende med fråde om munden, hvis de opda-

Den kønspolitiske kamp indhentede også Anne Marie Carl-Nielsen og Carl Nielsens gravminde på Vestre Kirkegård. Foto: Stine Helweg

I bogen bliver også generalforsamlingen samt Årsmødet omtalt. Netop Årsmødet bød blandt andet på en udflugt til Vester Egesborg Kirkegård, hvor billedet her stammer fra. Foto: Mette Faurskov

gede de meget lange billedtekster. Jeg kan næsten høre dem hvæse: "Lav en faktaboks i stedet, hvis du har SÅ meget at tilføje".

Fra vindmøller over rockere til terrorister

På de 172 sider, bogen består af, er det blevet til 20 artikler. Selv om rammen netop er, at grave kan blive politiske kamppladser, så er der en fin variation i artiklerne. Lige nu er kirkernes ret til at modsætte sig vindmøller ofte til debat. Den diskussion har også fået en plads i bogen. Så er historien om en gravsten, som rockergruppen HA ønskede opsat efter drabet på én af deres "brødre", en anden historie om, hvordan grave ofte bliver brugt til at mindes. Ikke bare den afdøde, men også den sag, den begravede stod for. Fx soldatergrave. Men her er der et dilemma, for hvad gør man med de gravpladser efter den nazistiske besættelsesmagt? Hvad med de russiske gravpladser på Bornholm? Eller hvad med terrorister? Det emne bliver også taget op, og vi hører blandt andet historien om Omar El-Hussein, terroristen der den 14. februar skød og dræbte filminstruktøren Finn Nørgaard samt sårede to politibetjente. Over 500 hovedsagelig muslimske mænd deltog i begravelsen af morderen, som dog i sin egen forskruede verden, anså sig selv som martyr. Netop martyrer bliver både dyrket i den muslimske, men i øvrigt også kristne tradition. Netop gravmæler er centrale i den dyrkelse. Det skaber en åbenlys udfordring. Terroristens grav er i dag ikke markeret på nogen måder. Når det er sagt, så er det alligevel let at udpege stedet ved

hjælp af Google og presseklip. For slet ikke at tale om, at de over 500 deltagere jo ved, hvor Omar ligger begravet. Netop i den artikel fik jeg én af bogens mange "aha-oplevelser". Jeg vidste ikke, at den danske imam Kasem Said Ahmed havde tilbudt de efterladte efter den ekstremistiske terrorist Adel Kermiche en gravplads i Brøndby. Det var ham, der i Frankrig havde skåret halsen over på en præst. En bestialske hændelse også de franske muslimer tog afstand fra, og derfor ikke ville have ham begravet på netop deres kirkegårde. Men her ville altså en dansk imam godt se terroristen begravet på dansk jord. Imamen blev dog i øvrigt nedstemt af den bestyrelse, han selv er næstformand i, og i dag er Adel Kermiche begravet i de "ukendtes grav" i Frankrig ikke langt fra Paris.

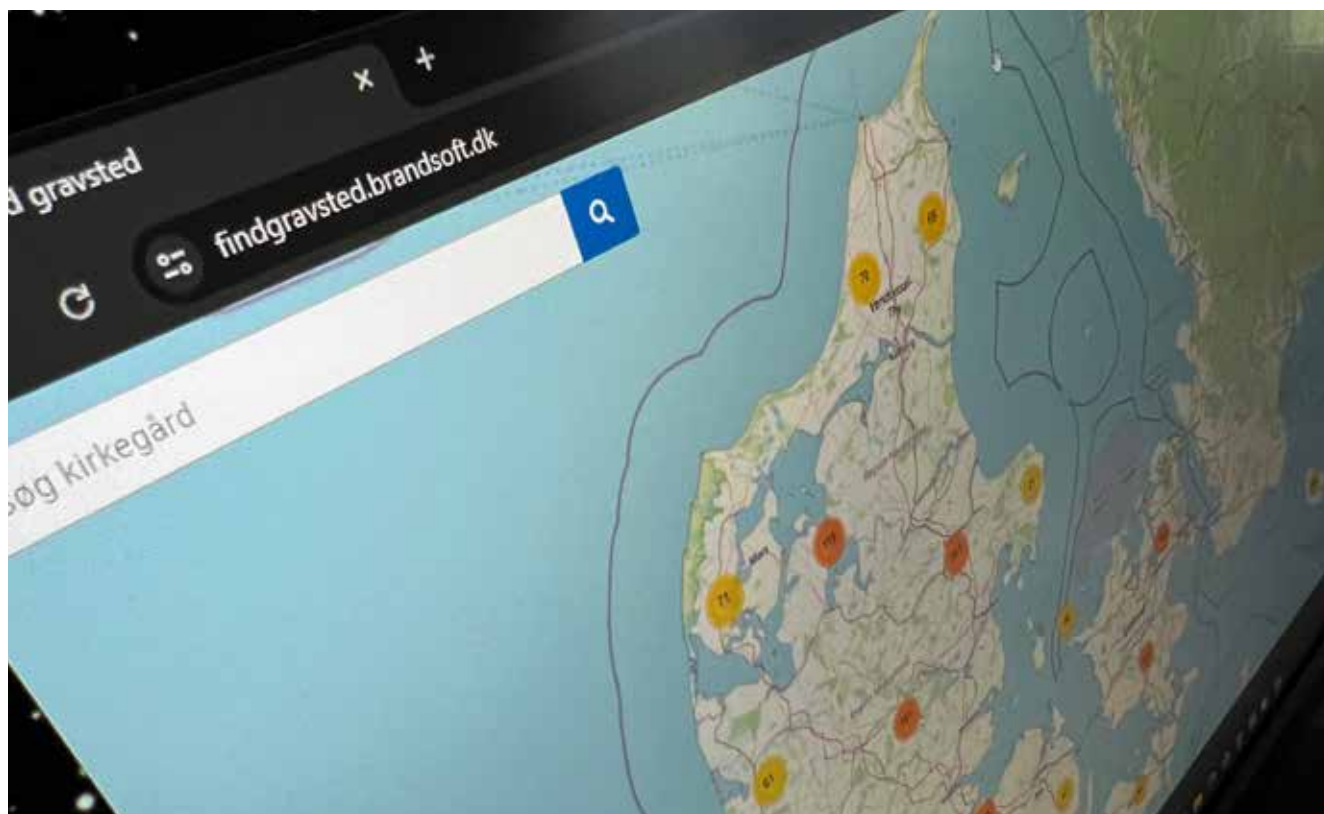
Lidt blandede udmærkede bolsjer til sidst

Ud over artiklerne, der kredser om temabogens emne, er der også blevet plads til både boganmeldelser og anmeldelser af den podcastserie, også vi har omtalt flere gange her i bladet. "Formandens beretning", referatet til foreningens generalforsamling og en kort oplysende artikel om selve foreningen danner de afsluttende artikler og linjer i en vældig interessant bog. I hvert fald for kirkegårds- og historienørder, eller bare læsere, der har en filosofisk åre.

Mange medier, som fx Politiken, deler stjerner eller hjerter ud. Her vil vi, med et lille, men sagligt glimt i øjet, tildele bogen fem ud af seks mulige gravsten. Og her skal det være sagt: vi rutter ikke sådan med gravsten... ■

”VI ØNSKER ENKLE LØSNINGER, DER KAN HJÆLPE MANGE”

Tekst: Søren Trab Christensen, medlem af brugergruppen og kirkegårdsleder, Nykøbing Mors kirkegård

Der er stadig en uafklaret debat om hvorvidt faciliteten ”findgravsted.dk”, konflikter med GDPR. Især når det drejer sig om fælles plænen.

EG Brandsoft er eneleverandør af kirkegårdssystemet og dermed er der tale om en monopollignende situation.

Der er fordele og ulemper ved denne situation. Ulemper kan f.eks. være firmaets imødekommenhed af brugerønsker, samt udarbejdelse af løsninger ud fra disse.

Når der er flere leverandører, øges konkurrencen og dermed vil udvikling af løsninger formodentlig være mere målrettet den enkelte bruger.

En helt stor fordel ved kun en leverandør er klart, at alle kirkegårde benytter det samme system.

Derfor kan det måske også undre hvorfor det ikke er kirke-

ministeriet, der leverer systemet. Måske kunne FDK-bestyrelse vælge at tage emnet op med kirkeministeriet?

Når det er sagt, er det min opfattelse, at Brandsoft altid har været serviceminded og engagerede overfor kirkegårdene.

Brandsoft er et privat firma og det er naturligt den overordnede målsætning for et privat firma er, at tjene på deres ydelser/produkter.

Kirkegårdssystemet er prioriteret højt hos Brandsoft på trods af at antallet af kirkegårde, og dermed indtjeningsgrundlaget for Brandsoft, er forholdsvis lille. Dermed udledt, Brandsoft vil grundlæggende gerne levere ydelse og udvikling til kirkegårdene.

Det er heller ikke brugergruppens formål, at vurdere på om der er behov for konkurrence eller flere udbydere, men alene fokusere på at det kirkegårdssystem vi har, fungerer optimalt og bliver brugt optimalt.

Da kirkeministeriet har valgt ikke at løfte ansvaret for kirkegårdene, og ladet et privat firma varetage opgaven, valgte FDK-bestyrelse i 2020 at tage initiativ til en henvendelse til Brandsoft med henblik på etablering af en brugergruppe bestående af en bred repræsentation af FDK-kirkegårde, der skulle være i direkte kontakt med den udviklingsansvarlige hos Brandsoft.

Formålet var at udbygge kommunikationen i mellem parterne, som indtil da havde bestået af henvendelser fra de enkelte kirkegårde rundt omkring i landet, og derved udbygge og forbedre informationen omkring de nye tiltag fra Brandsoft.

Der afholdes to fysiske møder om året, hvor vi af praktiske grunde, er i Brandsofts bygninger, der findes flere steder i landet. Oftest har vi været i Kolding.

Efter hvert fysiske møde afholdes der typisk et eller to TEAMS-møder uden deltagelse af Brandsoft. Online-møderne bliver brugt til at behandle opgaver, der er opstået på de fysiske møder, samt behandling af emner, der kræver mere dybdegående debat.

Gruppens sammensætning er en bred repræsentation af de mange kirkegårde foreningen indeholder, inklusiv den enkeltes forskellighed og variation. Der er de helt store og de små kirkegårde. Dem der har driften af flere kirkegårde. De der har Krematoriedrift, samt regnskabsspecialister. Denne sammensætning og forskellighed, repræsenterer også det Brandsoft skal forholde sig til i hverdagen. Ved møderne opstår der ofte situationer hvor Johannes fra Brandsoft påpeger, at vi understøtter hvor forskellige vi er og hvor forskelligt vi bruger kirkegårdssystemet. Netop det sidste er grundlaget for at brugergruppen blev sat i verden.

De mange forskelligartede ønsker Brandsoft modtager, skal samles i et og samme system. Brugergruppens input gør det lettere for Brandsoft at tolke ønskerne og udvikle dem i en retning, så nye faciliteter bliver brugbare for så mange som muligt.

Netop dette blev udtrykt meget præcist af Michaela, efter de første indledende møder. Her præsenterede Brandsoft forskellige potentialer i brugen af smartphones, hvor vi pointerede at mange af de ansatte ikke er superbrugere og

det måske nærmere var begrænsningens kunst, så de digitale løsninger ikke blev for avancerede. Michaela sagde, "Vi ønsker enkle løsninger, der kan hjælpe mange". Brandsoft lyttede og tog til efterretning.

Dette slogan, som man næsten kan kalde det, arbejder vi instinktivt ud fra, og har medført at vi har været aktivt med i processen med udvikling af faciliteterne:

- Sletning af debitorer
- Færdiggørelse af opgaver via mobil-modul

Debitorer.

Omkring emnet sletning af debitorer, blev vi bedt om at opsætte nogle kriterier, som Brandsoft ville bruge til at udvikle funktionen ud fra. Disse kriterier aftalte vi på et TEAMS-møde og herefter gik Brandsoft i gang.

De opsatte yderligere et kriterie, og sletning af debitorer er nu rullet fuldt ud, så alle kan nu nemt og hurtigt, generere en oversigt over debitorer der må slettes. Sletningen udføres problemfrit ved at følge stien i hovedmenuen: Debitor => diverse => slet debitorer. Debitorer slettes ved at markere med flueben.

Systemet sørger for at tjekke de valgte kriterier er opfyldt:

1. debitor er slettet fra gravstedet
2. saldo = 0
3. ingen posteringer de sidste 5 år. Udligning af poster foregår automatisk.

Ud over at rydde op i debitorarkartoteket ved at slette debitorer, er det lige så vigtigt at rydde op i spærrede debitorer. Disse genereres på en liste via stien: Aftalestyring => spærrede debitorer.

Faciliteten "slet debitorer" findes kun i kirkegårdssystemet, ikke i krematoriesystemet.

Under årsmødet blev der forespurgt på muligheden for at gemme debitorer, som en slags historik. Efter at GDPR er indført er svaret til dette klart nej. Debitorer skal slettes når de ikke længere er tilknyttet et gravsted.

Opgavestyring.

Færdiggørelse af opgaver og tildeling af opgaver via mobil-modul, har vi været med inde over, ved at komme med konstruktiv kritik af den præsentation der blev fremlagt. En af vores bemærkninger har været, at det måske kun er en person i et team, der kan tildele og færdiggøre opgaver, og detaljegraden af alle registreringer bør holdes på et lavt niveau, da systemet skal kunne bruges på den store kirkegård

med mange brugere/medarbejdere og på den lille kirkegård, hvor registrering umiddelbart kan virke fjollet, når man nu nemt kan overskue kirkegården.

Her skal man blot huske på alle registreringer, er vejen til ophobning af data og disse er anvendelige i forskellige sammenhænge. Det er f.eks. rart at vide hvornår et gravsted sidst er blevet luget og tiden der er forbrugt, er meget praktisk i forbindelse med fakturering og omkostningsberegninger.

Huske/status-liste.

Som vi orienterede om på årsmødet (Bornholm), har vi spurgt Brandsoft om der kan udvikles en huske/status liste til styring af forløbet over de mange handlinger. En handling starter med der indmeldes et dødsfald, der skal findes et gravsted, handling gennemføres, urne tilbage osv.

Det er noget vi alle forsøger at holde styr på og med den tidligere nævnte forskellighed, skal der være frihed til at gøre det på den måde der giver mening lokalt, men det kunne være rart at der findes en metode der er integreret i kirkegårdssystemet.

På årsmødet blev der udtrykt ønske om at listen er brugbar, både når der er tale om handlinger i forbindelse med kister og urner. Dette er taget til efterretning.

Grundlæggende indsigt i kirkegårdssystemet.

Det er ikke et ukendt fænomen vi bliver gjort opmærksom på en facilitet i systemet, som vi ikke kender til, men altid har haft tilgang til.

Dette har fået brugergruppen til at tale om nødvendigheden i alle der arbejder med kirkegårdssystemet, så tidligt som muligt lærer at bruge det på en fornuftig måde. Dette kunne integreres i FDK's lederkurser.

Brugergruppen har drøftet dette synspunkt med FDK's kursusvirksomhed, som har taget det til efterretning.

Findgravsted.dk.

Før, under og efter årsmødet på Bornholm, har der været en uafklaret debat om hvorvidt faciliteten "findgravsted.dk", konflikter med GDPR (der er primært tale om gravsteder i Fælles plænen). Brugergruppen har tidligere meldt tilbage på forespørgsel fra Brandsoft, at der ikke er konflikt med GDPR.

FDK-bestyrelse har efter årsmødet henvendt sig til kirkeministeriet for at opnå en afklaring.

Under vores seneste brugergruppemøde påpeges det kam-

meradvokaten eller højere instans, kan komme med en anbefaling omkring emnet. Dette kræver en henvendelse fra Kirkeministeriet eller FDK til pågældende instans.

Hermed givet videre til FDK-bestyrelse og læsere fra kirkeministeriet.

Kontakt.

Med denne artikel og vores oplæg på Bornholm, ønsker vi at gøre opmærksom på brugergruppen og det vi arbejder med.

Vi vil forsøge er være mere synlige ved jævnligt at dukke op på FDK's hjemmeside, i dette blad samt lave oplæg i forbindelse med årsmøder, hvor nye eller aktuelle emner vedrørende kirkegårdssystemet kan debatteres. ■

Brugergruppens medlemmer og sammensætning:

Mikkel Dalsby, Gladsaxe kirkegård. Kirkegårdsleder på den største kirkegård i Danmark. Har drifts- og regnskabsansvar.

Søren Christensen, Hvalsø kirkegårde. Kirkegårdsleder ved flere kirkegårde. Har drifts- og regnskabsansvar.

Anders Beck Larsen, Nyborg Kirkegårde. Kirkegårdsleder på flere kirkegårde. Har drifts- og regnskabsansvar

Dennis Næser, Horsens kirkegårde. Kirkegårdsleder på flere kirkegårde, samt krematoriedrift. Har også drifts- og regnskabsansvar.

Michaela Weber Rasmussen, Næstved kirkegård. Leder af regnskabskontoret ved Næstved kirkegård. Laver regnskab for flere kirkegårde/sogne.

Hans-Nicolai Lorenzen, Gråsten kirkegårde. Kirkegårdsleder på flere kirkegårde. Har drifts- og regnskabsansvar.

Rikke Nørulf, Silkeborg kirkegård. Kirkegårdsleder på flere kirkegårde, samt krematoriedrift. Har også drifts- og regnskabsansvar.

Søren Trab Christensen, Nykøbing Mors kirkegård. Kirkegårdsleder. Har driftsansvar.

Johannes Kirkegård Mikkelsen, EG Brandsoft. Salgschef. Ansvarlig for drift og udvikling af kirkegårdssystemet.

KIRKEGÅRDSKONFERENCEN 2024

Den levende kirkegård

7. marts, Nyborg Strand

Kirkegårdens landskab er under forandring. Der skal gøres plads til mere biodiversitet, bedre klimatilpasning, vildere landskabelige udtryk og en mere bæredygtige drift. Ved dette års kirkegårds-konference vil vi udforske, hvordan kirkegårdens landskab kan udvikles, så der skabes endnu mere liv på kirkegården.

Mød blandt andet:

- Morten DD Hansen, tv-vært og naturvejl.
- Mona Bjørn, planteøkologi – biodiversitet
- Folkekirkens Grønne Omstilling
- Karin Nygaard Corfitzen, Opland Landskabsarkitekter

Program og tilmelding på
www.ign.ku.dk/kirkegaarde

SØNDERUP MASKINHANDEL A/S

VI KØRER I HELE LANDET, RING FOR DEMO

Tlf: 98 65 32 55 - mail@fdbk.dk
www.sønderupmaskinhandel.dk

MPM En redskabsbærer med fantastisk komfort, der klarer opgaverne hele året rundt. Maskinen er lavet til skandinavisk forhold, med et bredt redskabsprogram.

EAST
100% elektrisk.
Ingen støj.
Med en løftekapacitet på 950 kg, samt en løfthøjde på 2,96 m.

XWEED
Elektrisk drevet varmt vands anlæg til ukrudt bekæmpelse uden brug af pesticider. Monteret på el undervogn

ANMELDELSE: PODCASTSERIE OM KIRKEGÅRDE

Af Annee Katrine Bonde, graver, Sønderholm og Frejlev Kirkegårde. Foto: Jan Simmen

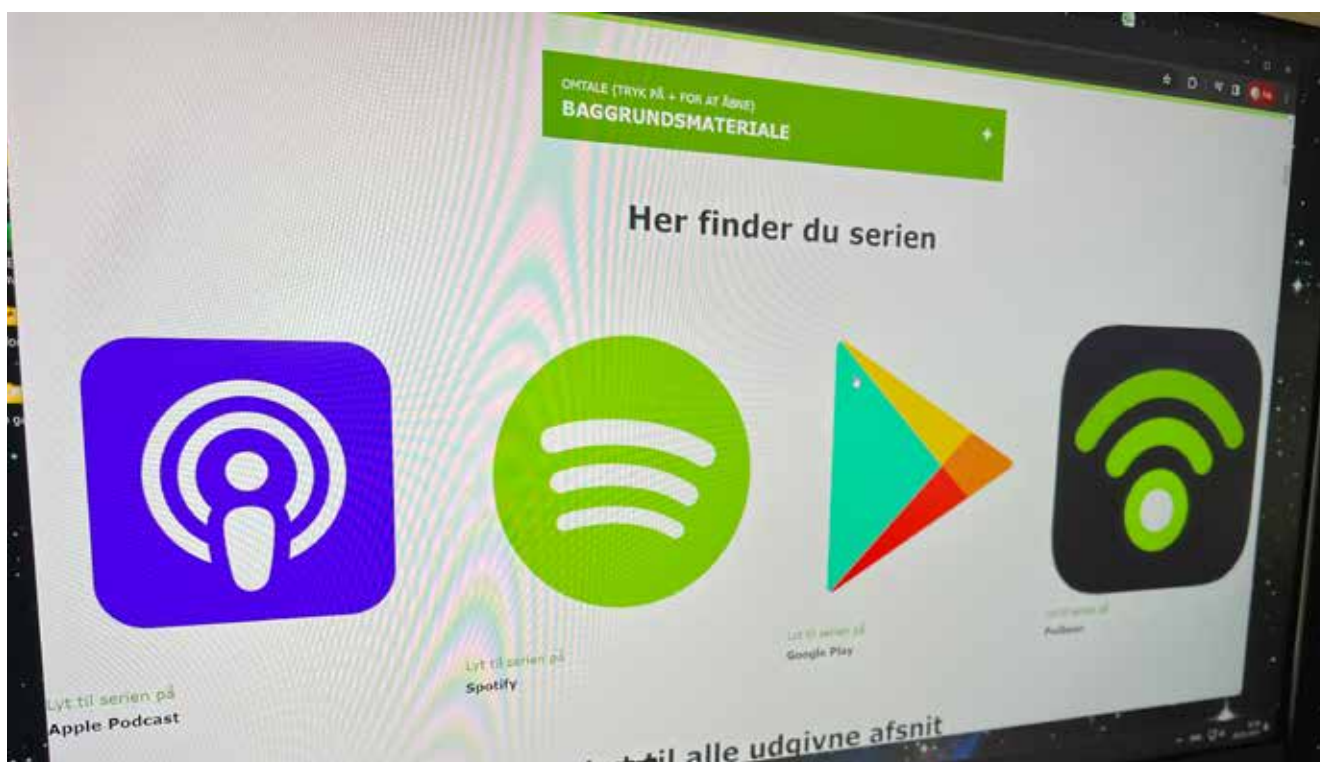
Podcastserien er absolut værd at "lægge øre til".

Haderslev og Viborg Stifter har i fællesskab produceret en serie podcasts om kirkegårde. Den ligger på begge de to stifters hjemmesider og kan også findes gratis på forskellige podcast-platforme. Men spørgsmålet er, om de er værd at lytte til?

Podcastserien er produceret i løbet af det sidste års tid, og indtil videre er der kommet 3 sæsoner, der hver har et tema: Den grønne omstilling i sæson 1, kirkegården som mødested i sæson 2 og mødet med andre begravelsesskikke i sæson 3.

De i alt 9 afsnit er produceret med henblik på en bred modtagerskare og altså ikke specielt målrettet dem, der beskæftiger sig med kirkegårdsdrift i det daglige. Men selv om man måske har været i "kirkegårdsbranchen" i mange år, kan man sagtens få noget ud af at bruge tid på at lytte til de 9 podcasts.

Her kan findes inspiration til at lave "anderledes" afsnit på kirkegården af forskellig slags: oplevelshaver med dufte, bibelske planter og "fortællegynge", "vilde" områder hvor planter og insekter er med til at øge biodiversite-

Ud over på to hjemmesider, kan man også finde podcastserien på de mest gængse platforme.

ten eller stille hjørner, hvor man kan sidde i egne tanker og måske være lidt i fred med sorgen over at have mistet et menneske, man var knyttet til.

Man kan også høre om, hvordan det er at være graver på en kirkegård med stor kulturhistorisk værdi, nemlig Jelling Kirkegård, hvor historie- og kulturformidling er uløseligt forbundet med jobbet. Et andet sted i landet har det været en stor succes at holde kirkegårdsvandring, hvor de mange spændende fortællinger, der findes på alle kirkegårde, foldes ud for deltagerne og derved giver en tur på kirkegården en ekstra dimension.

Den sjælesorg, der foregår ude på kirkegården, tages også op i et af afsnittene. Hvis man tror, det er noget, der kun foregår i kirken eller præstegården, tager man meget fejl. Flere af afsnittene handler om, at landets kirkegårde ikke kun er forbeholdt begravelse af kristne. Men også kristne kommer i mange forskellige udgaver og med skikke, som kan være meget forskellige fra de folkekirkelige, vi mest er vant til.

Ofte glemmer man, at Folkekirken er en af landets største jordbesiddere, og et af podcastens afsnit fortæller om,

hvordan et menighedsråd på Lolland har brugt noget af kirkens jord til et skovrejsningsprojekt, som skal være med til at fremme landets grønne omstilling.

Alt i alt må det siges, at når man har hørt podcastserien, har begrebet "kirkegård" fået langt videre rammer og mange flere nuancer, end man tænker på i det daglige. ■

Digitalt Kirkegårdskort

OPMÅLING I HELE DANMARK

13	123	127	256	260	264
14	124	128	257	261	265
15	125	129	258	262	266
16	126	130	259	263	267

- Opmåling
- Plejeplaner
- Ajourføring
- Kort
- Rådgivning
- Nummerering
- Droneflyvning
- Afsætning
- 30 års erfaring

Landinspektørcentret
 Nygade 46 - 7400 Herning - tlf. 97 12 36 88
 herning@lcdk.dk - www.lcdk.dk

MALENE ZINCK ØSTERGAARD

Tekst og foto: Malene Zinck Østergaard

”Forandring og vilde blomster på Rødovre kirkegård. Min Mission for Biodiversitet og Erindring”. Sådan navngiver profilen i dette nummer sin artikel. Vejen til jobbet som kirkegårdsleder har måske ikke været snorlige, men spændende. Læs her, hvordan eventyrlyst, medmenneskelighed, en kandidatgrad, og en passion for bier bliver bragt i spil.

I hjertet af min verden, står jeg iblandt stille gravsteder, hvor livet er rindet ud og kun historien står tilbage. Her vinder livet ind i form af store træer, farverige stauder og små nektarsøgende bier.

Rødovre kirkegård

Rødovre kirke og kirkegård rummer meget historie. Her har været kirke og gravpladser siden 1200-tallet. Både kirken og kirkegården er af flere omgange blevet udvidet gennem tiderne i takt med at Rødovre er gået fra at være landsby til by. Senest i 1940 blev Rødovre kirkegård udvidet til den størrelse, den har i dag. I dag er Rødovre kirkegård en 1,4 ha meget tætbelagt kirkegård med ca 180 årlige nedsættelser, som rummer adskillige afdelinger af urne-, og kistegravsteder.

Vejen til kirkegårdsleder var ikke lige

I snart to år har jeg været kirkegårdsleder på Rødovre kirkegård. Det har været en spændende og til tider udfordrende rolle. Jeg havde aldrig før arbejdet hverken indenfor Folkekirken, som anlægsgartner eller arbejdet indenfor ledelse - derfor var min læringskurve de første måneder temmelig stejl. Til at begynde med har bare det at finde rundt i de forskellige systemer og regler været en udfordring, samt det at forstå hvad Folkekirken som arbejdsplads og institution er for en størrelse.

Heldigvis har jeg gode kollegaer, medarbejdere og et menighedsråd, der støttede op. Det har gjort at jeg i dag står så stabilt, og kan være så utroligt glad for mit arbejde. Nu har jeg fundet en plads her, hvor vi langsomt er ved at udvikle kirkegården til en spændende oase af forskellig beplantning, historie, farver og skønhed.

Desuden er jeg tiltrukket af at arbejde i en rolle, hvor jeg kan hjælpe og støtte mennesker i en svær tid. Jeg får mulighed for at gøre en forskel ved at skabe et trygt og smukt sted for folk at mindes deres kære.

Vejen til at blive kirkegårdsleder har ikke ligefrem været lige. Da jeg var i mine 20'ere, arbejdede jeg som rekvisitør på diverse tv-programmer, indtil jeg senere hen ønskede at prøve nye ting af og uddanne mig i en anden retning. Til at begynde med lærte jeg spansk, og tog derefter på flere længere rejser til Latinamerika, hvor jeg på egen hånd rejste rundt, og kom i kontakt med forskellige lokalbefolkninger.

Turen gik også ind i Amazonas, som jeg altid havde haft en drøm om at besøge – den vilde, uberørte natur! Naturens egne økosystemer har altid fascineret mig – harmonien og skønheden i naturen, hvordan dyr og planter er tilpasset hinanden, hvor vilde planter er i underfundigt samspil med insekter.

Min drøm var at lære om naturen, planterne især, og hvordan vi passer bedst på den. Det førte til, at jeg først tog en bachelor i naturforvaltning og derefter en kandidatuddannelse som agronom med speciale i hortonomi og med specialistviden om de vilde bier i Danmark, og hvordan vi sikrer varige og bedre levevilkår for dem.

Efter min kandidatuddannelse blev jeg pludselig opmærksom på denne jobmulighed som kirkegårdsleder på Rødovre kirkegård, og jeg har ikke kigget mig tilbage siden. I stedet for tv-studier er kirkegården i dag blevet til min levende kulisse af planter, som konstant er i forandring. Min fascination for vilde planter og bier præger utvivl-

somt mit arbejde, så vi er med til at skabe små mikrohabitater.

Som medlem af Botanisk forening, tager jeg ofte på ture ud i landet og besøger spændende botaniske lokaliteter, og søger at lære vores natur og de komplekse økosystemer bedre at kende.

Stukket af en vild bi!

Helt personligt har jeg en mission om at udbrede mere viden om Danmarks vilde bier, og deres helt uundværlige samspil med planterne.

Jeg finder de vilde biers univers utroligt fascinerende. I Danmark vibrerer naturen af liv, og deriblandt er de vilde bier nogle af de mest fascinerende skabninger.

En bi – er ikke bare en bi! Der findes ca 300 forskellige vilde biarter i Danmark, der varierer i størrelse, farve og adfærd.

Disse små insekter spiller en afgørende rolle i økosystemet som bestøvere af blomster. De vilde bier adskiller sig fra honningbier ved at være mere specialiserede, og de lever solitært eller i mindre kolonier.

Vilde bier er ofte mere tilpasset specifikke blomsterarter, hvilket gør dem essentielle for bestøvning og bevarelse af plantemangfoldighed. Deres livscyklus omfatter typisk

æg-lægning i jorden eller i hule stængler, og afhængigt af arten kan de være aktive over forskellige årstider.

Desværre står vilde bier overfor trusler som habitatødelæggelse, brug af pesticider og klimaændringer, hvilket har særdeles negativ indvirkning på deres bestande. Bevarelsen af vilde bier er afgørende for opretholdelsen af et sundt økosystem, biodiversiteten og fødevareproduktion. At forstå og støtte disse fascinerende insekter er afgørende for klodens helbred.

På kirkegården ønsker jeg at bidrage til en udvikling i retning af flere uforstyrrede arealer med hjemmehørende plantearter, som kan tiltrække vores bestøvere – her skaber vi rum til en større mangfoldighed af liv!

I løbet af efteråret 2024 afholder jeg nogle mindre foredrag om de vilde bier og deres eventyrlige univers. Hvis vi skal værne om naturen, er det også vigtigt, at vi kender til den, og ved hvordan økosystemerne hænger sammen. Det ligger mit hjerte nært, at flere og flere med tiden lader sig inspirere til at gennemføre tiltag, der fremmer biodiversiteten.

Rødovre kirkegård skal være den bedste arbejdsplads. Selvom kirken ligger placeret på kirkegården, har der i uendelig mange år været en meget stejl opdeling af kirke og kirkegårdens medarbejdere. Det har vi de sidste par år blødt op på, så vi alle føler os mere som et samlet

PROFIL > MALENE ZINCK ØSTERGAARD

team. Det er også med til at nedbryde fordomme om hinandens arbejdsopgaver.

Til at begynde med arrangerede vi fællesfrokost for alle kirkens og kirkegårdens medarbejdere. Først en gang om måneden - og nu to! I 2022 indførte vi fænomenet kirkekart (gokart for kirkens medarbejder), og i 2023 afholdte vi den første samlede julefrokost i hele kirkens historie. For mig er det vigtigt, at vi alle føler, at vi er med til at skabe den arbejdsplads, som vi er en del af. At medarbejderne har lyst til at være - og er - en del af kirkegårdens udvikling.

Forandring på kirkegården

Kirkegården skal følge med tiden for også i fremtiden at være et attraktivt sted at lægge sine kære til hvile. Rødovre kirkegård er de fleste steder dækket af græsbelædte gangarealer, som giver et naturligt udtryk. Mange steder er det de traditionelle gravsteder med thujahæk, der pryder kirkegården. En del af disse gamle store kiste-gravpladser må derfor nu vige pladsen for nye, mindre urnegravsteder, som de pårørende efterspørger. I 2023 var der kun 2,5 % der blev kistebegravet på Rødovre kirkegård og tendensen er tydelig – flere og flere pårørende efterspørger små vedligeholdelsesfrie urnegravpladser, eventuelt med mulighed for en mindeplade i messing - et billigere og mere miljøvenligt alternativ til en gravsten.

Kirkegården er et sted for fred og eftertanke, og derfor er det netop mit ønske, at vi tænker på at skabe rum til at trække sig tilbage og være i stilhed.

I år er planen, at vi med en landskabsarkitekt får udarbejdet en ny udviklingsplan for kirkegården. Vores helt essentielle problematik ligger i at imødekomme behovet for nye urnegravsteder. Udfordringen består i at vi i høj grad mangler plads. Når pladsen er trang er det ikke de store armbevægelser der er plads til. Men med lidt kreativitet kan vi skabe nye spændende gravpladser, der passer ind i tidens ånd. Her skal være lidt at vælge imellem for ethvert behov. Med nye gravpladser bliver der fokus på gravsteder, hvor der bliver mulighed for et mere bæredygtigt gravstedsmonument, mens beplantningen skal bidrage til mere liv på kirkegården.

Vi fokuserer på at plante hjemmehørende træsorter og stauder, der fremmer biodiversiteten i samspil med de indførte kulturplanter. Vi er allerede i gang med at implementere blomsterbede, der tiltrækker bestøvere. Store stammer fra syge lindetræer, vi måtte fælde, er placeret på nedlagte gravsteder som insektbo, samt etableret pindsvindebo og kvashegn.

Vi skal formidle den spændende historie der er, så den ikke bliver glemt, og det ville være dejligt, hvis vores skolebørn kunne blive klogere på historien. Det kunne eksempelvis være ved hjælp af QR-koder ved gravmonumenter, som viser lidt af vores lokalhistorie, eller samarbejde med det lokalhistoriske museum, som vi er nabo til.

Mål og drømme om en grønnere fremtid

Jeg finder det meget glædeligt, hvis vi i den danske folkekirke kan være en institution, hvor vi er forgængere, og i bredere sammenhæng inspirerer til en positiv forandring. At gøre Rødovre Kirkegård til en mere grøn kirkegård indebærer en helhedsorienteret tilgang med fokus på bæredygtighed, biodiversitet og brug af vores ressourcer. Derfor er vores fokus at indføre en naturlig vegetation, hvor planter, insekter og små dyr kan trives. I så udbredt et omfang det er muligt, forsøger vi at implementere organisk kompostering af affald fra kirkegården for at forbedre jordens næringsstofindhold.

Vi søger kontinuerligt at evaluere vores systemer til affaldssortering og genanvendelse for at reducere vores resourceforbrug, og på kirkegårdsbygningerne håber vi på at få installeret solpaneler. Kirkegårdens personale bør også oplæres i bæredygtige praksisser og metoder for at sikre konstante bestræbelser på miljøvenlig drift.

Ved at kombinere disse skridt kan Rødovre Kirkegård træffe foranstaltninger for at skabe en grøn, bæredygtig og miljøvenlig kirkegård, der tjener som et positivt eksempel for andre institutioner og inspirerer lokalsamfundet til at værne om naturen.

Besøgende ønskes informeret om vigtigheden af bæredygtighed og opfordres til at deltage aktivt i bevaringen af en grøn kirkegård.

Jeg tror på, at naturen skal have lov til at udfolde sig i al sin skønhed, og dette bør afspejles i hvert hjørne af kirkegården.

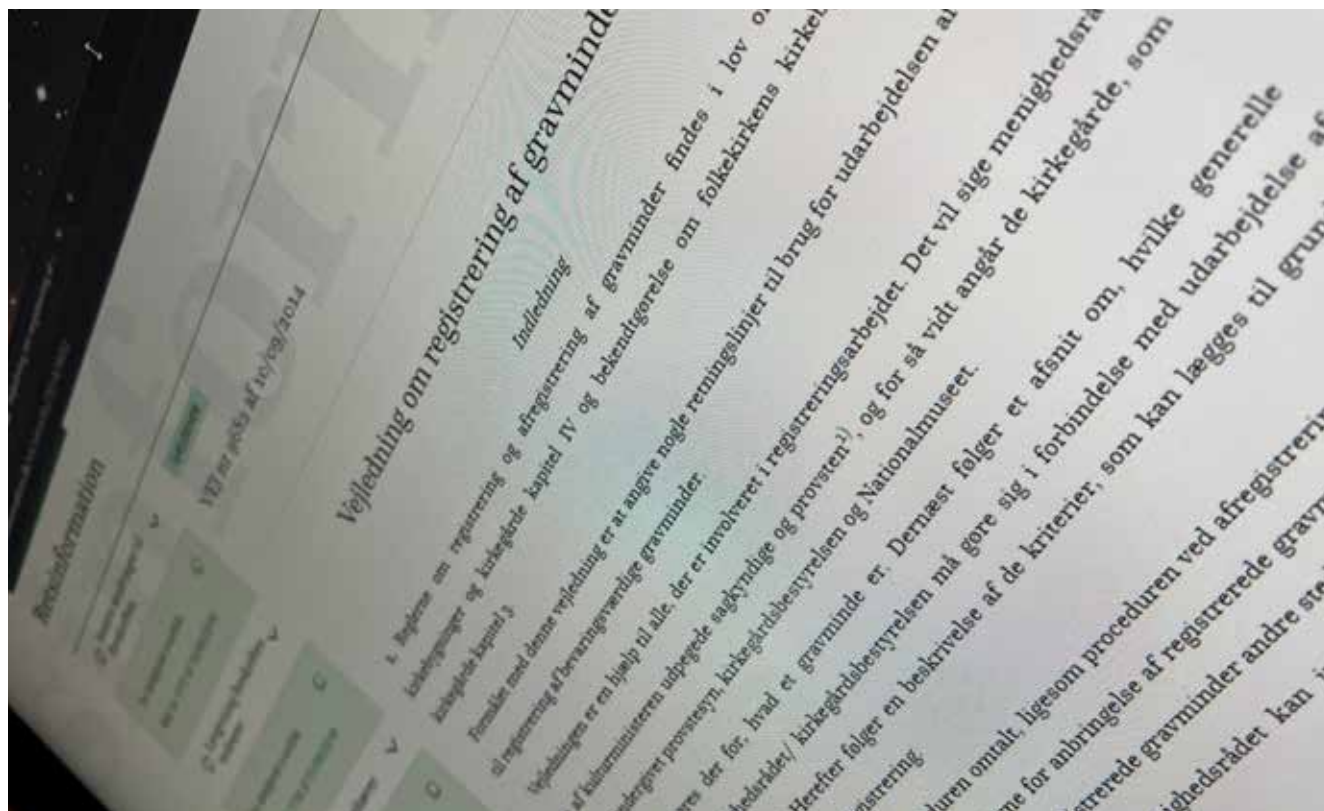
Det videre arbejde på kirkegården

Arbejdet som kirkegårdsleder er både meningsfuldt og givende.

Det er vigtigt, at vi fortsat udvikler os som kirkegård og følger med tiden, så fremtidens besøgende fortsat finder kirkegården værdig som gravplads og mindehave. Det er mit mål, at jeg i tæt samarbejde med dedikerede gartnere stræber efter fortsat at skabe et smukt mindested for de efterladte, der giver ro og fred i sjælen. ■

BEVARINGSVÆRDIGE GRAVSTEN

Af Annee Katrine Bonde, graver, Sønderholm og Frejlev Kirkegårde. Foto: Jan Simmen

På Retsinfo.dk kan man læse lovgivningskomplekset der knytter sig til "Vejledningen om registrering af gravminder".

Hvordan er det nu lige med de der regler om at nogle gravsten måske kunne fortjene at blive gemt, selvom deres ejere ikke længere ønsker at bevare dem....

Der findes faktisk regler, nemlig "Vejledning om registrering af gravminder". Her kan de kriterier, der bør lægges til grund for en registrering, findes.

I praksis er det sandsynligt, at de færreste menighedsråd har faste procedurer for at udvælge gravminder til registrering, eftersom erfaringen viser, at de har rigeligt at gøre

med mange andre ting vedrørende kirke- og kirkegårdsdrift.

Der bør være mange overvejelser i at udvælge, hvad der skal gemmes. For hvorfor er det vigtigere at gemme den lokale herremands gravsten end rengøringsdamens? I praksis er det ofte sådan, det går - at de monumenter, der er store og flotte eller dem, der sat over mennesker, som alle har hørt om og kender til, er dem, der undslipper skærveknuseren, mens den anonyme plænesten ender som vejfyld.

Vi vil gerne have dig, kære læser, ud af busken. Hvordan praktiserer I registreringen? Hvilke sten gemmer I, og hvorfor?

Man skal heller ikke være blind for, at det koster penge at bevare monumenter for eftertiden, for de er jo udsat for samme behandling af tidens tand som alt andet på kirkegården – inklusiv kirkebygninger.

Kom ud af busken: Vi vil høre fra dig!

Redaktionen vil stadig gerne høre fra kirkegårde, kirkegårdsbestyrelser og menighedsråd, store som små landet over, om hvordan denne registrering praktiseres. Der kunne jo være nogen, der havde tænkt lidt ud af rammerne, omkring hvad der gemmes eller kasseres.

Under alle omstændigheder er det medarbejderne på kirkegården, der har den daglige "omgang" med kirkegårdens monumenter, og derfor også kender til dem, der måske ikke springer så meget i øjnene. Man kan jo håbe, at de også giver forslag til, hvad der kunne være interessant at bevare til kommende generationer. ■

KALENDEREN

22. februar 2024

Specialkursus

I Fredericia kan man den dag komme på specialkursus i form- og knudebeskæring af træer. Det er Svend Andersens "Plantefokus.dk" der står bag kurset. Kurset giver både teoretisk og praktisk indsigt. Skriv eller ring for at høre mere: svend@Plantefokus.dk / tlf 30327233

26.-28. februar 2024

Administrationskursus

Med Best Western Hotel i Svendborg som rammerne, vil du kunne komme på kursus. Emnerne er blandt andet økonomi, ergonomi og arbejdsmiljø. Men også brugsretten der har sit fundament i arveloven vil være en del af kurset. Læs mere på FDK's hjemmeside, danskekirkegaarde.dk/aktiviteter.

Tilmelding til kursuslederen Tommy Nilsson: kursus@danskekirkegaarde.dk eller på telefon 23 45 35 56.

7. marts 2024

Kirkegårdskonferencen

Nyborg Strand. Blandt andet hvordan kirkegårdens landskab kan udvikles i en mere grøn retning, så der skabes endnu mere liv på kirkegården.

Program og tilmelding: www.ign.ku.dk/kirkegaarde

21.-22. maj 2024

Årsmøde

Foreningen for Kirkegårdskultur holder årsmøde i Horsens, med foredrag, debat og ekskursion. Medlemmerne får tilsendt invitation, og ikke-medlemmer kan se mere på www.kirkegaardskultur.dk

30. september – 2. oktober

Lederkursus – Modul 1

Modulet giver kirkegårdslederen mulighed for at udvikle egen lederrolle og få indsigt i sin personlige og fortrukne lederstil. Herunder vil lederen få indsigt i de muligheder og dilemmaer, der er indenfor eget lederskab, opgaveudvikling og arbejdsplads. Læs mere på FDK's hjemmeside, danskekirkegaarde.dk/aktiviteter

Tilmelding til kursuslederen Tommy Nilsson: kursus@danskekirkegaarde.dk eller på telefon 23 45 35 56.

Vi hjælper gerne med inspiration og sammensætningen af staudebede.

Kontakt.
Tlf. 21732990/ 55459266
info@henneckestauder.dk
www.Henneckestauder.dk

Fornyelse med respekt for tradition siden 1982

- Se flere produkter på www.jessing.eu

Jessing A/S Hjejlevej 10 | 7480 Vibbjerg | Telefon 86865999 | www.jessing.eu | info@jessing.eu

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere

Formand:

Christian Høybye Hougaard
Gjellerup kirkegård
Fdk-kontor@protonmail.com
Tlf: 30224627

Sekretariat:

Foreningen af Danske Kirkegårdsledere
Springbakken 1, 9230 Svenstrup J.
E-mail: kontor@danskekirkegaarde.dk
Tlf: 60 53 59 00

Se mere på www.danskekirkegaarde.dk

Fremsendelse af annoncer og artikler

Annoncer (reproklart materiale) skal helst afleveres som PDF-filer, for at undgå fejl i forbindelse med annoncens opsætning i bladet.

Billeder, der skal ledsage artikler, skal helst ikke lægges ind tekstdokumentet, men sendes separat i den originale opløsning. Det giver en bedre billedkvalitet i det trykte blad.

Danske Krematoriers Landsforening

Sekretariat:

Viborgvej 10
7500 Holstebro
Tlf. 40 13 02 23
E-mail: admin@dkl.dk

Formand / Formand for teknisk udvalg:

Tom Olsen, Fælleskrematoriet i Ringsted
Tlf. 26 86 02 01
E-mail: tomo@km.dk

Næstformand/Sekretariat:

Michael Smidemann
Tlf. 40 13 02 23
admin@dkl.dk

Kursusudvalg:

Tony Fryklund
Tlf. 40 13 02 23
E-mail: admin@dkl.dk

Se mere på www.dkl.dk

Tidsskriftet 'KIRKEGÅRDEN'

Udkommer 6 gange årligt i samarbejde mellem FDK – Foreningen af Danske Kirkegårdsledere og DKL – Danske Krematoriers Landsforening

Oplag: 1.150 stk.

Abonnement

Pris: 395,- kr. pr. år
(790,- kr. pr. år for abonnenter udenfor Danmark)
Bestilling eller ændring af abonnement sendes til kontor@danskekirkegaarde.dk

Udgivelser og deadlines i 2024

Nr. 2, april 2024	20. marts 2024
Nr. 3, juni 2024	20. maj 2024
Nr. 4, august 2024	20. juli 2024
Nr. 5, oktober 2024	15. september 2024
Nr. 6, december 2024	15. november 2024

Bladet forventes at udkomme ca. en måned efter deadline.

Annoncepriser

1 side	kr. 3.700,-
1/2 side	kr. 2.700,-
1/4 side, stående	kr. 1.700,-
1/4 side, liggende	kr. 1.700,-
1/8 side	kr. 1.200,-
Visitkort	kr. 1.000,-
Ved 3 indrykninger pr. år gives 5 % rabat	
Ved 6 indrykninger pr. år gives 10 % rabat	
Priserne er eks. moms.	

Anonncesalg

Tommy Nilsson, Hvidovre Kirkegårde
Mail: tn@fkih.dk, tlf. 23 45 35 56

FRA REDAKTIONEN

Granpyntning

Af Annee Katrine Bonde, graver, Frejlev og Sønderholm Kirkegård

Ved denne tid begynder kirkegårdenes medarbejdere rundt omkring i landet så småt at fjerne den granpyntning, der møjsommeligt blev lagt på gravstederne i ugerne fra omkring efterårsferien og til hen i december.

Når træerne stadig står med grønne og stort set intakte kroner, kan det godt give anledning til, at man begynder at gøre sig forskellige tanker om, hvordan vi granpynter, og om noget måske skulle ændres. Måske ville det være en god idé at begynde lidt senere med granpyntningen? Så ville der måske også være bedre chancer for, at granen kunne holde på nålene...? Gad vide, om økologisk gran mon holder nålene bedre end konventionelt dyrket...? Og så er der bæredygtigheden – hvad med den? Kan det begreb overhovedet komme i

spil, når man indkøber et antal tons gran, klipper grenene i små stykker og spreder dem ud på jorden – blot for at fjerne det hele igen efter godt et par måneder? I heldigste fald komposteres det grønne affald lokalt, men ofte bruges der ressourcer på at køre det hele væk fra kirkegården igen.

Så kom der frost og sne (i hvert fald i nogle dele af landet) – og det endda inden vi havde nået 1. december! Der var sikkert en del steder, hvor der måtte kæmpes mod vejret for at blive færdig med de sidste gravsteder, og alle tanker om at udskyde tidspunktet for starten på granpyntning blev skrinlagt af undertegnede!

Det er altid det letteste at gøre "som vi plejer", men forandringer sker kun, hvis nogen engang imellem tænker andre tanker end de sædvanlige. Så hvis I har gjort jer nogle tanker om de her nævnte spørgsmål - måske især om bæredygtighed - vil vi i redaktionen gerne høre fra jer.

Fornyelse med respekt for tradition siden 1982

- Se flere produkter på www.jessing.eu

